

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
[N bis 246 [35,154 4]]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
[N bis 246 (35, 154 4*)]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
IN bis 246 [35,-154 4"]

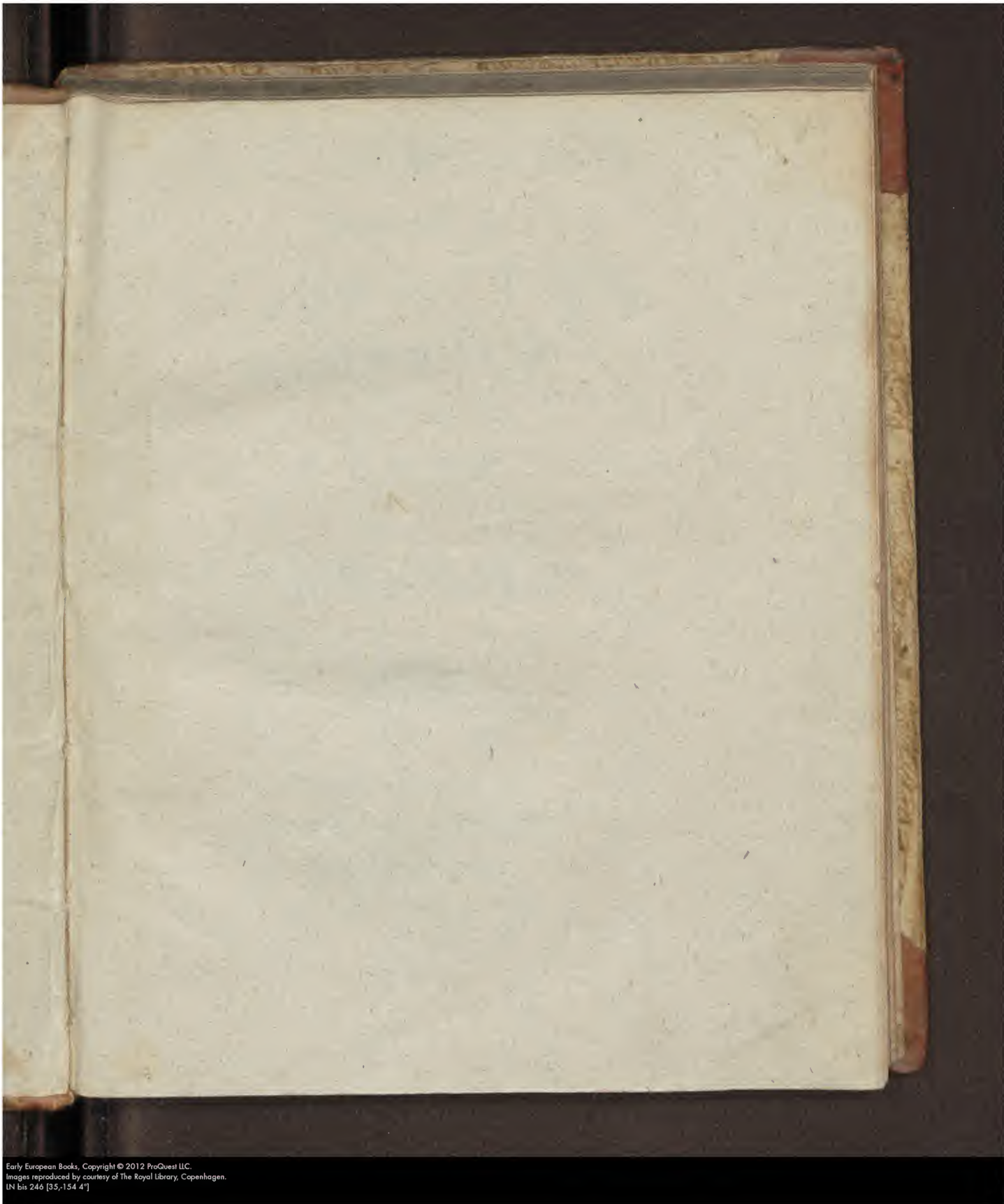

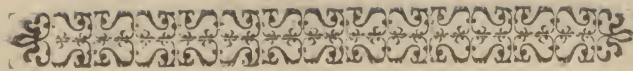
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
[N bis 246 [35;154 4]]

35-154-40
(LN bis 246)

Box

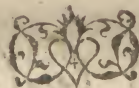

De laudibus
ELISABETHÆ
CIMBRICÆ

LIBER

JOANNIS CASELII.

ROSTOCHII
Excudebat Stephanus Myliander.

ANNO

CIC IO XXCVI.

Τίς ἀνδριάντα πῦρ ἐῖπε καὶ λόγον,
ἢ πῶδε κῆνον ἄετ' εἶναι βελτίω;
καὶ γὰρ κροσσὸν ἡλίον τὸν ἐν κύπερῳ,
οὐδ' αὖτις εἶδεν ἀλλαχόθ' ἄνθευσι πάλας;
οὐδ' ἐστὶν αὐτῷ νῦν κένιν δεῖξαι μίαν.
δέλτα δὲ μικρὰ, κωλίγη μία σελίς
πρὶν πῦρ παπίη κλίμα πᾶν μακρᾶς χθοιάς,
οὐδ' ἄχετ' αὐτῇ, δούσα κ' ἡγεμόσι φῶς.

Λωδυνῆς Ἐρμῆς

DE LAVDIBVS
ELISABETHÆ
CIMBRICÆ
LIBER
IOANNIS CASELII.

QVI praeſtantium virorum, & cumprimis regum reginarumq; laudes publicè prædicant, rem meo iudicio periculi plenam aggrediuntur. Multiplices enim hominum cenſuras eos ſubire neceſſe eſt. Quod ſi forte eueniat, ut placeant, non ſolum hoc officio egregiè functos fuiſſe, ſed etiam felices exiſtimarim. Quotus enim quiſq; ita rectè facit omnia, aut dicit, quin in plurimum reprehensionem incurrat? Alij namq; in hoc genere nimij eſſe videantur, dum laudandi modum non faciunt, alij admodum ie-

A 2 iuni,

iuni, dum factis aquare verba nequeunt:
quorum illud vel vanitatis sit vel assentatio-
nis, hoc stultitiae & imperitiae dicendi. Pa-
rum enim profecto ille sapiat, qui quae in re
parum versatus sit, & non multum valeat,
eam rem confidenter in se suscipiat. Nec
vero graui viro dignum est, aut ea dicere,
quae nulla sint, aut res minutas oratione extol-
lere, ut gratiam ineas, vel commodum aucu-
peris. Nec eos audio, qui in funere lauda-
re prolixius licere semper existimatum di-
cant, quod tum inuidia vel penitus sublata,
vel quasi aliquamdiu sopita, casibus hu-
manis, licet ante duri & iniqui, homines fa-
cile afficiantur. Largiemur hanc licentiam
aliis: quod tamen, nisi fallor, addictis studio
sapientiae, cuius dux est non solum in senten-
tia, sed etiam in dictis factisque veritas, haud
quaquam licere iudicio. Quin si qui aliter senti-
ant, quod non existimem; mihi hoc licere
numquam volui, neque posthac velim. Itaque pau-
cos ipse laudavi, neque quemquam nisi de iudi-
cio meo. Aliquando, fateor, officij ratio hoc
postu-

postulavit, ut benè de hominum genere meri-
tis, hoc gratia vel meo vel publico nomine re-
penderem, ut nunc quoq; eadem postulat:
neq; tamen tunc abij à iudicio meo: quin hoc
idem hic quoq; non minus sequor. Neq; enim
à voluntate discedit, qui officij rationem ha-
bet, & sententiam amicorum, recta monen-
tium, sequitur, cum faciat, quod velle debeat,
velutq; maximè. Placuit enim etiam amicis,
quorum auctoritatem libenter sequor, viro-
rum dignitate, sapientia & doctrina præ-
stantium, ut illustrissima fœmina, ELI-
SABETHÆ, principis Megapolitana
laudes conscriberem. Earum enim com-
memorationem non solum propinquis gra-
tam esse futuram, sed vim etiam aliquam
consolandi habituram in hoc recenti luctu,
tum alij aiebant, tum ipse quoq; suspicabar.
Bonis igitur auctoribus morem gerens, non
minus facio, quod & partium mearum esse
intelligebam, et ultro eram factururus. Nam
sive ex hac nostra oratione, sive ex aliorum
monumentis, (certum enim quidem, qualia

alatem ferant, incertum tamen, quorum
vivaciora futura sint) & ipsa princeps
optima premium suae virtutis nanciscetur
ad longinquas gentes & omnem posterita-
tem, et habebunt regum & ducum filiae exem-
plar, quod intueantur cum admiratione,
ac semper ad vivum moribus vitaeq; repre-
sentent, ut & ipsae bene beataeq; vitam a-
gant, & similiter gloriam sempiternam con-
sequantur. Insistam autem vestigijs di-
fertorum etiam hominum, qui huius generis
laudationes condiderunt, nec obruiam si-
lentio ullum è ceteris bonis, quae per se me-
liores non faciunt. Neutrum enim me
fugit, & haec, quae propria nostra sunt, ani-
miq; bona appellantur, vera argumenta no-
bis ad laudandum suppeditare; & altera
tum corporis tum externa, cum saepe in hac
utraq; habeat imperium fortuna & sua
leuitate & impetu conturbet & euertat,
sola solidae commendationis nemini quic-
quam adferre apud intelligentes. Ad vul-
gus enim non respicimus, quod meliorum mi-
nime

nimè intelligens, sensibus obuersantia, maxi-
mè solaq; admiratur. Verum hæc tamen
ipsa, quæ sunt interdum, quasi instrumenta
improbitalis, flagitiosis & nefarijs; in bo-
nos verosq; usus, (in bonos enim natura de-
stinata existimari debent) si quis vertat ac-
curatè, laudes suas ille non parum illustra-
uerit. Non ille iam nobilis audiet à vul-
go, non robustus, non pulcher, non opulen-
tus, non potens, sed à bonis, nobili, robusto,
pulchro, opulento, potenti, præstantior præ-
dicabitur. Reuera enim præstantia vir-
tutis in eo est, qui imaginibus maiorum,
qui viribus, qui specie, qui diuitijs, qui poten-
tia rectè utitur. In his namque omnibus
etiam virtus vim suam exercet quotidie, &
admirabiliter exeret. Genus autem oc-
currit inprimis. Quid dicam igitur de
huius heroine maioribus? Genus sum-
mum est, nisi quid altius regio existimetur.
Nec attinet tamen illos recensere omnes
ordine, & singulorum res gestas explica-
re. Alienum enim hoc foret à proposito,
& his

Et historiae potius, quam instituta laudationis. Accedit, quod in his regnis provinciisque vicinioribus nemo est, quin haec ipsa memoriter teneat: tamen ne quid in nobis desideret curiosior, Et haec cognoscat etiam si quis forte legat longè gentium, nominatim recensebo huius maiorumque etatis agnatos proximos, cum plerique sint priscis illis heroibus pares, quibus fortasse plus opinionis vetustas addidit. De quibus autem quae nunc dicam, sunt in memoria hominum, Et pleraque testimonio superstitem confirmantur, ut ego ipsa non tam nova docere adolescentiores videar, quam nota adultioribus ostendere: nec velim ab illis mihi fidem haberi, quam hi non fulciant sua approbatione. CHRISTIANVS primus, ELISABETHÆ Cimbrica auus est. Rex ille erat Danorum potentissimus: cui cum plurimum debeant bonae litterae, nominari primus etiam Et celebrari cum primis hic à me debuit. Quod si negligam, iratas ego mihi grauitè Musas habeam, iratum etiam Apolli-

*Apollinem. Sinistrè enim de me docti viri,
nec iniuria sentiant, qui quid initio conveni-
at, ignorem, aut, si forte hoc me non fus-
giat, ingratiè præteream. Hæc est enim ve-
ra propriaq; huius optimi principis laus,
qua omnes omnibus ante ipsum sæculis reges
Danie non abundarunt: quòd etsi eorum
quidam fauerunt bonis litteris, (neq; enim
aliter existimandum est, quod & probari
facile potest) hic tamen primus Hafnia,
quod amplissimum & nobilissimum ultra
mare hoc nostrum, siue quis Balibicum siue
orientale nominet, emporium est, scholam
regiam sapienter & munificè condidit, qua
esset ad ultimum boream sapientie, virtutis
& pietatis officina: doctores omnium parti-
um bona doctrina inuestigatos ex alijs etiam
gentibus iuuentuti præfecit: mercedes ijsdem
liberaliter constituit: discipulis spem præ-
miorum certam fecit: deniq; nihil prætermi-
sit, qua à tam sacra rei fundatore illa ætate,
qua aurora doctrina ex multorum sæculo-
rum intervallo, quibus illa occiderat, se pri-*

B

mum

mum orbi terrarum ostendere caperat, exspe-
ctari poterat. Hoc autem è ceteris illius re-
gis factis prorsus regium, vel ex omnibus re-
gij singulari prorsusq; diuinum, mihi solum
referre libuit, quod, ut dixi, sine scelere me
praterire non posse arbitrabar. Forte quis
existimet, ipsum non leuiter in hoc consilio fu-
isse confirmatum, cum prouecta etiam etate,
& omnem Germaniam, Italiam quoq; per-
lustrarit, & Romam etiam uiserit. Qui
enim uel bonis litteris exculti, uel usu rerum
eruditi, remotissimas à patria terras adeunt;
et nouis consilijs salutaribus animum instru-
unt, & in ueteribus mirificè confirmant.
Ceterum hic rex potentissimus & optimus
duos filios suscepit è D O R O T H E A
I O A N N I S septemuiri Brandeburgensis
filia, quam in matrimonio habuerat C H R I -
S T O P H O R V S Palatinus, qui & ipse
rex Dania fuerat, I O A N N E M &
F R I D E R I C V M. Sed iam hanc ue-
niam peto, ut nonnihil à proposito mihi di-
gredi liceat. Sic enim paulò post commodi-
us pro-

us proximè coherentia superioribus anne-
ctemus. Successit in regnis patri, ut erat
consentaneum, natus maior IOANNES,
anno ab hinc quarto & centesimo. Hic,
ut multa in pauca conferam, cum Suecis bel-
lum gessit, cumq; regnasset in Dania annos
quindecim, Sueciam sibi subiēcisse, aut certè
Suecorum vires minuisse visus fuit: aduer-
sus ciuitatem Lubecensem, quòd commer-
cia cum Suecis non intermitterent, multa i-
nitio hostiliter egit, tamen se illis Cardinale
RAIMUNDO, fratre FRIDERI-
co, & MAGNO duce Megapolitano aucto-
ribus, placari passus fuit certis conditioni-
bus, quamq; hæc pacificatio vix firmi quidq;
habuit. Cum imperasset annos triginta du-
os, regna filio reliquit, multo asperiori do-
mino. Is erat quidem optimi nominis se-
cundus, sed animo non item bono, factis mi-
nimè regijs. Vt enim taceam alias iniurias,
nihil minus erat dignum principè, quàm
quod Holmia designauit. Ibi enim cum dia-
dema regiũ accepit, conuiuas regisico appara-

tu acceptos crudeliter obtruncavit. Quid igitur mirum, si successus habuit minimè secundos? Se enim, coniugem, & liberos in extremas calamitates precipites dedit. Quid autem in ipsum grauius statui potuit, quam quod ipse statuit? Suos ipse primum fugere, se suis regnis exuere, & veluti ex fuga retractum ultro in perpetuum carcerem compingere. Nimirum, qui hoc agat se ipsum fugiat, si possit, quem tamen fugere non possit. Nam ubicunq; quis sit non solum se in vinculis, sed etiam si longe gentium velut liber absq; metu, improbus aut nefarius; sua ipsorum conscientia constricti tenentur, qui testimonium in eos dicit locuples, & grauissimè eos accusat. Id huic euenit, qui multorum annorum exilio, plurium carcere, omnium culpa periit. Sed iam tempus est, ut ad huius patrum reuertamur. FRIDERICVS autem neq; initio sperabat imperium, neq; deinceps affectabat, certis contentus Holsatiae prouincijs, suaq; parte satis beatus ipse sibi visus. Boni enim principes in-
iuria.

iuria sibi regnum non emant: sed cum in omnibus aliis, tum in hoc maxime pietatem colant: contra, quam tyranni solent, qui hoc nomine iniuriam facere, leue existimant, si in aliis pietatem colant: quasi pietas, cum hac omnium grauissima iniuria coniuncta, aut ulla sit, aut cogitari possit. Cum ab huius criminis suspitione longissime abesset FRIDERICVS, rebus Danicis fluctuantibus, & supra modum perturbatis, ab hoc ipso salutem expectabant & flagitabant Danorum proceres, et omnis pene Dania Nam regnorum partem minimam tenebat exul, si hoc tenere est, vi occupare, cum nullius ciuium, aut vix cuiusquam beneuolentia. Videbant enim in FRIDERICO optatam probitatem, industriam rei militaris, & consilij copiam, quibus tali tempestate maxime opus esset: neque quidquam agebant, quod non optimo iure agerent. Prater enim quam quod à cervicibus exitium depellere, omnium gentium perpetua conspiratione iustum esse iudicatur, neque secus aliquis sentiat, nisi qui

B3

omnem.

omnem humanitatem ita exuerit, ut non solum in aliorum, sed in suam quoque perniciem iurasse videatur; hac insuper ratio est à memoria hominum regni florentissimi, ut quo iure rex ab optimatibus creatur (sunt enim hi regni veluti anima, & ipsius veluti sui vita regis) de quo optima spes sit, ita si spem ille et datam fidem fefellerit, eodem iure ab iisdem legitimè deponatur, ut qui talis sit, sibi iniuriam fuisse factam, ne queri quidem possit, nec qui ei succedat, de facta alteri iniuria in satisfactionem veniat, neque apud ipsos, neque apud externos. Regnum enim sua vi, immo suo iure excutit eum, qui rex esse desierit, & alterum recipit, qui rex esse possit, semperque futurus esse speretur. Quod cum de FR Iderico sibi, neque falso sanè (id res ipsa deinceps docuit) pollicerentur; in regnum, ab altero iam quoque violatum, atque etiam metu desertum; eum ex Holsatia ad imperium accersunt: aduenienti omnes statim cedunt, ferentique iustitiam et pacem, omnes se subijciunt, ut liberi. Itaque reliquijs belli sine tumultu deletis & ipse quoque

quoq; regni insignia solenni inauguratione
accipit. Dicam uno verbo: regnum istud
FRIDERICUS è tempestate maxima tuto in
portum collocavit: atq; rex verè habitus fuit
ab omnibus, et visus omnibus, id est omnium
pater, quo supervixit decennio. Suscepit libe-
ros ex ANNA, IOANNIS septemviri Bran-
deburgensis filia, CHRISTIANUM et DORO-
theam: quorum hæc nupta fuit ALBERTO duci
Borufforum. Nam de CHRISTIANO, eiusq;
posteris post iterum dicemus, re ipsa explica-
tionem eam postulante. Sed idem rex optimus
et alteram coniugem duxit, SOPHIAM ma-
gni BOGISLAI filiam. Fuit enim ille BOGISLA-
US decimus, dux Pomerania, multis equi-
dem nominibus magnus: non, quòd is status
personæ fuit, ut memoratur, aut quòd amplis
populis imperavit, aut quòd etatem imperi-
um in patria solus gessit: que tamen in con-
temptis rebus nemo habet: sed quòd bellum
gessit aduersus insuauem vicinum, AL-
BERTUM Marchionem, principem poten-
tissimum, quem ob res bellicas Achillem
Ger-

Germanicnm nominarunt, tantiq³ hostis impetum sustinuit, suosq³ feliciter conseruauit: quod latrocinia, belli infaustam sobolem, deinde sustulit: quod intestinos motus compefcuit: quod ius suis equum dixit, & perpetuum iudicium constituit, quasi iustitia ad eum dedicaret: quod in Palestinam iter suscepit, ubi et Turcis terrori fuit: quod Academiam suam doctissimis uiris ex Italia usq³ accitis, auxit: quod saluti fuit uniuersæ Pomerania ipsos annos quinquaginta: quod florentes liberos reliquit: quæ omnia quis non cupiat cognoscere? quæ tamen hic perstringere vix licuit, quod nihilominus nobis sumpsimus. Huius tanti principis filia, tres filios, totidemq³ filias, regi FRIDERICO peperit: in filiabus primam ELISABETHAM, ad cuius laudes hæc omnis dirigitur oratio. Erant ELISABETHA germani fratres IOANNES, ADOLPHUS, & FRIDERICUS: germanæ HAGNE & DOROTHEA. His omnibus superstes fuit ELISABETHA, etsi omnibus superstitem rata fratrem ADOLPHUM. Fuit hic A-
DOL-

DOLphus belli studiis et pacis aequè deditus,
et viriusq² cum primis Germania ducibus
clarus: IOANNE Sotij amans, et rei
familiaris ita studiosus, ut et bonus prin-
ceps et bonus simul paterfamilias ha-
beretur, vixit cœlebs, tum quia conquire-
bat omnia, quibus quietem optatam aleret,
tum ut consuleret familia dignitati: quam
paucis annis, multis auctam principibus cer-
neret. Incredibile semper fuit apud Germa-
nos hoc studium conseruandæ dignitatis in il-
lustribus familijs: quamobrem etiam plures
sacerdotia adepti ad fastigium ciuilibus vitæ
non aspirarunt. Exemplo est et minimus
nati horum fratrum, FR Idericus. Hic e-
nim pontificatum Hildesensem, paucos an-
nos tamen, gessit, adolescens vitæ functus an-
no abhinc vigesimo. Sororum alteri lucis u-
sura non diu fuit: DOROthea apud ELI-
sabeiham vixit, (germanè enim se sorores a-
mabant) donec nupsit duci CHR Istophoro,
ducis nostri Vlrici, optimi principis, fratri:
sed paucis admodum annis superstes fuit:
C eiusq²

eiusq; exuvia anno abhinc octavo Gustavo
uij, in suo monumento condidit. Quam
enim unice amasset, ad eius latus, vita hac
functa cubare voluit: cuius rei sensus, etsi
tum ad neutram pertineret, tamen ad po-
steritatem indicio esset, quam sincero in-
ter se amore fuissent complexæ. Lau-
dauit eam in funere David Chytraeus, suisq;
eam laudibus affecit, ut grauem theolo-
gum, & omni doctrinae genere, & dicendi
eximia facultate instructum, decebat: ei-
demq; nos etiam elogium scripsimus. Elu-
cebant profecto in ea, modestia in omni vi-
ta, & in deum pietas, virtutum regiarum
matronalium testes atq; principes. Hæ enim
tante sunt, ut in quibus extent, ne de ijs vel
minimum sinistrè suspicandi, etiã maleuolis,
aliquid relinquunt loci. Dum autem hac re-
fero, videor etiam mihi principem ELISABE-
tham cumulare non vulgari genere laudum.
Certum enim est, qui originem traxerit ex
tam prestantibus, cum tam prestantibus con-
iunctissime vixerit, eos carissimos habue-
rit,

rit, quibus carissimus ipse fuerit; in eo nihil, quod ad parem praestantiam, potuisse desiderari. De contrariis ita certè iudicamus. Qui enim ortus sit ex vilibus, cum vilibus atatem egerit; in eo nihil fuisse singulare arbitremur. Verum de mediis mihi liceat affirmare. Si quis enim probis, licet humilibus, natus, cum honestioribus fuerit alitus, & vixerit, hunc ipsum hominem honestissimum non habere non possumus. Sed haec fortasse à me tenuius dicuntur, quae tamè afficere inferiorum animos possint: huc ibam, ut ostenderem, consuetudinem & amicitiam aliorum, cuiusmodi hi sint, tale de nostris quoque moribus testimonium dicere, et plurimum ad quemlibet siue laudandum, siue vituperandum facere videri: id quod in vita nosse perutile est, siue nos intueamur, siue de aliis iudicium faciamus. Porro, ne primam ELISABETHÆ educationem prateream, ad eius fratrem ipsis viginti duobus annis maiorem, regem Christianum tertium, Frederici secundi patrem, reuertar. De huius enim

laudibus, qui sacro huic nomini semper re-
spondit, pauca delibanda, ut non solum,
quem quantumq; hunc fratrem, sed etiam
quem alterum parentem, & principem ma-
gistrum animi atq; morum habuerit, intelli-
gatur. Rex Danie creatus fuit CHR Ista-
nus tertius ab obitu FR Iderici patris, omni-
bus ordinis equestris suffragiis, neglectus ab
episcopis, quibus etiam ea res exitio fuit: qua
est natura partium, ut factiosi se inter se
comminuant, aut alteri certè pereant, nisi
tam graui intestino malo medicina mature
paretur. Sed hac attingere, non hic persequi
licet. Regnum igitur accepit, nec planè quie-
tum, neq; sine armis, uti fit, ubi non sunt pa-
cata omnia. Sed initio iuri potissima, reli-
qua, non multa, armis cessere, spacio annuo.
Ibi tum rex publicè, otium, leges, iudicia, scho-
las, religionem constituit: imprimis acade-
miam ornauit, accitis uiris doctissimis, quos
& munificè habuit. A regia uero extermin-
auit luxum, iniuriam, quaq; his comitan-
tur, assentationem & calumniam, ut esset
veluti

veluti templum frugalitatis, veritatis, iusti-
tia, modestia, & qua harum dux merito
censetur, sincera in deum pietatis. Vi autem
ipse pius non simulatio fuerit, cum omnibus
vita partibus ostendit, tum extremo eius a-
ctu, quando inter preces suas & amicorum,
pane id cernente familia, auctori animam
reddidit, quod ut rarum apud reges exem-
plum, diligenter litteris proditum est, et multi
cum admiratione referunt. Hic frater, cuius
regie potentia par vita sanctimonia per-
hiberetur, ELisabetham educavit. Cum
vero simul ex eius ore, puella admodum, re-
fulgeret maiestas cum modestia; omnes sibi
heroinam, cum priscis facile comparandam,
polliceri. Quin erat educatio parvi negotij,
quod in eius ingenio, et animo, & specie, nihil
natura neglexerat: siue in quam potius bo-
na & animi & corporis largè admodum i-
psa transfuderat. Quid enim forma men-
tionem non faciam? Non solum enim sapi-
entes de eius occulta vi mira prodiderunt,
sed etiam alij existimant, indicem esse animi

pulcritudinis: quod ut plurimum esse existimatur, si accedat cura educationis aliquid. Nec id paruum sanè, ad quod omnes oculos animumq; adijciunt, quodq; omnes optant. Hoc quoque signum evidens, quòd qui eius habent minimum, saltem detestantur oris turpitudinem, vel quia deformis animi nota est, vel quia quamq; rem à concinnitate abeuntem longius, animo auersamur, nec oculis adspectamus. Videtur etiam non inepto argumento usus Priami, licet mollis ille filius, cum agrè ferens, formam sibi exprobari, responderet, haud aspernanda deùm munera, neque ea cuiuslibet contingere, quamuis optanti. Et quamq; in caducis rebus & ipsa numeratur, et facile morbis, atate, casu humano perit, tamen haud facile nos deserat, si modo diligenter colatur. Diligentiam vero, potius in eius negligentia pono, et cultu temperantia. Nam si qua pulcritudinem affectet, vel pharmaco conciliet, breui eiusdem iacturam faciat: laboriosa et temperantes, in plures annos hoc quoq; bonum cum valetudine, ad

ne, ad vita saepe finem proferunt. Id hac quoq;
heroina fecit. Namq; in eius vultu his pro-
ximis annis, si non emittit species, qua in
flore prima aetatis fuit, cerè ea, qua iuveni-
ta videri potuisset. Sed ab hac quam annis
flacescere necesse est, transeamus ad alte-
ram, qua etiam si vigorem suum maturè ade-
pta fuerit, & omnibus perfectà iam numeris
videatur, tamen cum ipsa vita non conserva-
tur solum eius integritas, sed ad eam accessio
fit indies. Nec fieri aliter potest. Scitum
enim est, qui non quotidie in virtute profici-
at; hunc quò non oporteat digredi, et de die in
diem se fieri ipso deteriore. Qua fue-
rit quamq; grauis regia illius gynacei disci-
plina, mihi non perinde facile est scribere,
vt existimare omnibus licet, qui ELISAbe-
the in vita integritatem, in moribus digni-
tatem, in actionibus maiestatem considera-
runt. Nam vt effecta sint, sic etiam prin-
cipia fuisse tum naturæ tum educationis, du-
bitare non possumus: neq; hanc felicem fu-
turam fuisse absque illa, neq; illam absque
hac

hac perfici potuisse asseueramus. Principio ingrati non sumus aduersus eum, cuius sumus omnes, & à quo sunt omnia, quæ pro nostris habemus, cum non minus largitoris sint. Deo benignissimo accepta, inquam, feramus omnia: & simul prædicemus regem sapientissimum, qui sororem omni regia et muliebri simul virtute imbuit. Qui enim in puppi sedet peruigil, & clauum magna cura & artis peritia regit; omnia in naui ipse gerit, cætera gerentibus alijs, quibus gubernator ita, ut clauo ipso, pro instrumentis utitur, et si hunc manu dirigit, illis oratione præcipit. Laudemus & regiam virginem, quæ hunc ducem secuta, nihil admiserit omnium, quæ fugienda intelligeret, nihil omnium neglexerit, quæ sequenda. Erat profecto hac ratio omnino facilior, quàm vulgò solet. Namq; in quo natura est peruersitas, in eo quod ponitur, aut studium perit, aut studio vel nihil, vel tardè admodum proficitur: ubi item exempla sunt vitiorum, ibi vel hæc bonis moribus aditum atq; animam intercludunt, vel quasi

io
u-
ro
is
z,
e-
ia
m
u-
se
a-
r,
it.
ic
ia
e-
o-
qz
o-
l,
m
o-
el
si

quasi machinis demoliuntur, quæ magno
etiam negotio sapiens oratio exstruxerit.
Secus hic erant omnia: animus properans
ad virtutem: virtutis exempla, quo te per
omnem regiam verteres: quos aspiceres:
quas res considerares: neq; in conuiujs, neq;
in vestitu luxus, neq; in vultu ferocia, neq;
in verbis insolentia, nedum in factis contu-
melia aut iniuria: alias artes pratereo, mi-
nimè bonas, quarum vel antè memini, vel
recensionem incommodam iudico. Vbi lu-
ceret pietas, iustitia imperaret, habitaret
modestia, obuersaretur humanitas, frugali-
tas mensæ & mundo præffet, beneficentia
non quiesceret; ibi pium, iustum, modestum,
humanum, frugalem, beneficum fieri, non e-
rat difficillimum. Sunt autem in illis omnia,
vel illa secum ducunt alia, in quibus decus
inest, & vera laus. Quare sine caussa quis
interroget, quid regia CHR Istiani commen-
datio ad laudes ELISabethæ faciat. Mul-
tum equidem, si quid video. Qui enim mihi
Chironis disciplinam descripserit, idem Her-
D culis,

culis, Achillis caterorumq; heroum Gracia
laudes decantant. Tales enim hi euasere,
quales illa fuit. Nec ludus nequitia ali-
os, quam homines nequam dederit: nec scho-
la sapientie & virtutis nullos sapientes &
viros bonos. At fuisse optimam illius re-
gie disciplinam, tum senes etiam predicant,
tum vero mores virginum purissimi, et huius
heroina in purissimis etiam regij, loqueban-
tur, quibus ipsa regum filias plerosq; vince-
bat, a nulla omnium se vinci patiebatur. De
quo omnis eius vita vniuersum testimonium di-
xit: atq; ita iudicabant statim, cum ceteri et
inferiorum ordinum viri boni, quos honesti-
tatem intelligere nemo negaret, et optimi quiq;
principes, tum is, qui quemadmodum Apelles
de eximia pictura iudicaret, quod pictor ipse
esset eximius, recte iudicare de virtute pote-
rat, quod ipse et omni virtute regia, et sapien-
tia supra regiam prestaret. MAGnum di-
co, reuera magnum principem, HENRici
ducis Megapolitani, illius, quem hostes
auctorem otij calumniabantur, boni eodem
nomi-

nomine in caelum laudibus efferebant, filium.
Hic MAGNUS, quem principum nemo sibi
tum non vellet generum, ita erat omnibus
de fama ingenij, virtutis & eloquentiae no-
tus & gratus, censor utriusque pulcritudi-
nis incorruptissimus, cum sibi vitam sociam
quereret, hanc potissimum delegit, cuius ani-
mi pulcritudinem figura oris respondere a-
nimaduerteret, suo ingenio suisque conveni-
entem moribus. Oderat ipse fastum, ode-
rat luxum, oderat omnem profusionem, quae
mala cum humanitate & beneficentia vige-
re non posse nouerat: neque sine plurimum in-
ferioris loci mortalium incommodis, calami-
tate, & querelis: nec ubi illae pestes sederent,
locum esse modestiae & pietati: enormia illa
aularum vitia, quibus ipsa sibi mirè placent,
ac se praeter ceteris mortalibus beatas iudicant,
cum ijs ipsis sint ceteris graues & inuisae, in
suorum nemine ferebat, in alijs maxime de-
testabatur. Nec erat ille princeps, quem a-
liquid diceres intelligere, cuiusque impe-
rium ferri posse crederetur, sed qui omnia

Ami.

D 2

vide.

videret ad vitam benè beateq; degendam in
ciuitate necessaria : cumq; ijs omnes cu-
mulare cuperet, eius erat omnibus optabile
imperium, in quo præcipiendi non nisi vesti-
gium aliquod cerneret, de pluribus merendi
perpetuum studium appareret. Ita ille sapien-
tiam cum potentia coniunxerat, quarum so-
cietatem solum saluti esse posse rebus publicis
& regnis censuit princeps sapientia. Nec
minus valere potest MAGni iudicium de
ELIsabetha, quam omnibus reginis antetu-
lit, ac poetæ, qui præ omnibus heroibus Pelei
filium ornauit. De Homeri autem iudicio,
Achillem præstisse omnibus aequalibus omnes
iudicant : nec ab horum, qui vnius, sed illi-
us peritissimi, sententia standum sibi censue-
runt, iudicio quisq; hætenus abiit. Non a-
mauit ELIsabetham MAGnus, ut deligeret,
sed delegit, quam amaret, & quicum omne
vita tempus consumeret. CHRISTIANUS igitur
rex optimam sororem optimo principi, non
repugnantem cupienti nuptum dedit: nuptijs
vtriq; nihil fuit optatius. Namq; et sponsa
intel-

intelligebat, quanto qualiq; principi nuberet. Optabant boni, quod sperabant fore, ut coniugium esset iucundum, fecundum, diuturnum. Respondebat euentus in ijs, quæ in vtriusq; potestate erant: fatum aduersabatur cæteris. Nam consuetudo inter eos ita fuit suavis, ut suauior cogitari non posset. Cum enim amici virtute præstantes, inter se vitam agant; quanto iucundiores esse coniugum credibile est, item virtute præstantium? in quorum præsertim animis et moribus quàm maxima esset similitudo, perpetua coniunctio voluntatum, non in ijs solum, quæ sunt obsequij in quotidiana consuetudine, sed etiam in rebus maximis, ad omnes partes vitæ & domesticæ disciplina rei; familiaris constitutionem spectantibus. Nam quod ad hæc, ut archetypum rationis circumferebat MAGNUS, sic ELISABETHA eorundem exemplum in mente secum attulerat, probeq; meminerat, nec ipsa rationis inops: sed de hac eius excellenti, aliisq; excellentibus animi dotibus, iterum pluribus agemus. In reliqua

D 3

autem

autem vite suavitatem, quid potuit esse incun-
dus mutua admiratione inter se virtutum?
quam hoc maiorem fuisse oportuit, quo illa-
rum naturam & decus ambo magis intelli-
gerent. Incunda est in quilibet homine vir-
tutis consideratio: agnitio eiusdem in se, cuius
longè incundissima: sed multo adhuc incun-
dior, quam inter se mutuam agnoscant con-
iuges. Non enim hac una est voluptas, quan-
do et superiorem in se complectitur. Sed qua
mibi modo in mentem venit, eam liceat Gra-
eci tragædi referre sententiam.

Quæ sunt, inquit, satis benè constitutæ nuptiæ
Ætas beata: at quæ cadunt minus bene,
His cuncta sunt calamitosa domi & foris.

Quis in altero tibi non assentiatur, Euripi-
des? Nihil enim profecto illo homine mise-
rius, quoquo se vertat, qui sinistrum de nu-
ptiis consilium ceperit: felix vero etiam,
qui hac in re fuerit felix, nec prorsus tamen
beatus. Accidunt enim multa indies, qua ta-
lem felicitatem contaminant: quibus ego re-
censendis, querendis etiam, supersedebo vo-
lens: non exigua tamen infelicitas, ut homi-
nes ple.

nes pleriq; affecti sumus, si speratos fructus
hactibi consuetudo neget, nec alteram vel re-
pentem videas, vel vagientem tui imagi-
nem. Incredibile enim huius rei, puto etiam
in sapientibus desiderium: licet his, quibus
Et alia incommoda Et solitudinem leuent, in
promptu multa sint. Non licere item satis,
adeoq; iusto tempore frui tam grata felicita-
te, eamq; veluti abrumpi; et ab in perpetuum
abeunte, si ad longiusculum temporis spacium
auelli graue, hoc etiam grauius est, adeoque
grauissimum relicto: quod opinari me, non e-
tiam sensisse mallet. Sed qua penes nos non
sunt, ea boni aequiq; facere quemq; oportet, Et
facilius possumus: quod in quibus aliquid cul-
pae contractum etiam, nec solet fieri, nec potest.
Caruerunt bectissimi coniuges sperato fructu,
nec forte caruissent in perpetuum: sed non
fuit plurimum annorum hac consuetudo. A-
misit enim ELISABETHA, quod habuerat
in vita carissimum, suaq; ipsius vita carius:
amisi familia ducum Megapolitanorum,
clarissimum suae gentis sidus: amiserunt hi
popula

populi necessario tempore certum sua salutis
vindicem. Nemo hoc negarit, qui qua ex
interuallo secuta fuerint calamitates, siue non
leuia incommoda, apud animum considera-
uerit: qua neq; dum prorsus exhausta sunt:
qua princeps ille sapientissimus, et ad benefa-
ciendū cum natus, tum litteris confirmatus,
nullo negotio initio auertisset: nata, post diffi-
cilius erat: corroborata, hodie difficillimum.
Sed **M**Agni ducis laudes luculenta oratione
explicauit Arnoldus Burenius, homo idem
doctissimus et grauissimus; neq; quisq; potuit
aut poterit melius. Ipsemet enim **M**A-
gni ingenium ijs doctrinis accuratè expoline-
rat, quibus moderatorem ciuitatis futurum
erudiri oporteret. Atq; in hoc regia peda-
gogia munere, si quisq; nostra maiorum iue-
tate rectè se gessit, fuit profecto hic Bureni-
us. Non enim friuola, neq; leuia, aut ad
speciem ostentationemq; parata, nobilissi-
mum istum suum alumnū docuerat, quod
plariq; faciunt. Quotus enim quisq; cui
tam graues partes credantur, ipse animum,
mores,

mores, vitamq; rectè excoluit? nedum subli-
miores artes cognouerit, quibus regem instru-
ctum esse oporteat, ut ipse beatè uiuat, et bea-
ta uita rationem suis populis, ut pater, peneq;
ut deus, aut certè pro deo, munificè omniq;
cura impertiat. Acceperat enim uir ille ab
optimis auctoribus, quæ multi, quibus ita ar-
duum munus stultè creditur, ne primoribus
quidem labris attigerunt, & eum usum re-
rum sibi parauerat, ut rectè ad rerum hu-
manarum tractationem & auditores alios
& principum filios, ipse quoq; feliciter præ-
pararet: idemq; primus fuit, qui superiorum
seculorum inscitia atq; infantia detecta, &
absterfa caligine, bonas litteras in academia
nostra rectè diserteq; iuuentuti tradiderit: in
quo etsi deinceps plures laboramus, tamen
maiore diligentia & fide hoc ipsum nemo
nostrum præstitit: quod quia ita se habet, di-
co, non ut quemq; reprehendam, sed ut pluri-
um acuam industriam, suam benè de nobis
litterisq; merito laudem tribuens. Nos uero
etiam **M**agni laudes delibauimus in elogio,

E quod

quod eius sorori, domina Ursula, paucis ante mensibus, quando ei funus fiebat, scripsimus. Exempto igitur rebus humanis MAGNO, quanto in luctu fuerit ELISABETHA, non unius anni veste lugubri, sed aliquot annorum animi tristitia satis ostendit: regressa quoque fuit ad fratrem regem, quem pro patre haberet, ut ab illo pro filia semper fuisset habitata, atque etiam nunc haberetur. A quo enim iam aliquid presidij et consilij expectaret, aut à quo potius peteret? Rectè in eius respectum redijt, atque potestatem, in cuius potestate fuisset à pueritia. Quidquid horum fecit, bono consilio fecit mulier prudentissima: neque tamen non eadem directa fuisse divino consilio, bonoque ipsius fato accidisse, nemo, opinor, inficiabitur. Nota erat ELISABETHÆ virtus longè lateque per Germaniam, sed nusquam notior, quam in Megapoli. Quæ ad longinqua regna deferuntur, interdum vel habentur maiora quàm sint, vel fidem non inveniunt. Credulum enim vulgus, periti contra. Quæ non audimus tantum, sed oculis etiam ipsi vi-

ipsi videmus, ijs et mouemur maximè, et sine
dubitatione assentimur. Megapolitani et vi-
cini populi heroinam nouerant, et in oculis ge-
stabant, principes qui maximè aduerterent,
aliud agerent? In ceteris MAGni patruelis,
ducis ALberti filium, qui cum fratre IOanne
ALberto tum una imperare caperat, princi-
pem VLricum, florentem etate, forti animo,
fortiq; dextra, statu & forma corporis pla-
risq; sui ordinis equalibus facile superiorem:
(quin & hodie pulcherrimus imperij procc-
rum, regiaq; oris maiestate praeclatus predica-
tur) et forma ELisabethae et virtus cepit, ni-
hildum cogitantis de nuptiis: nec tamen re-
pulsam pati is poterat, in quo essent omnia,
quibus dux iuuenis commendaretur, qui
placere potentissimo sapientissimoq; regi,
quem sibi quasi generum etiam optaret.
Quid multis? nuptum datur VLrico Mega-
politano. Feliciores, vel certè hilariores illo
tempore fuerunt partes eiusdem Burenij, atq;
hodie nostrae sunt. Mihi hoc luctuoso tempo-
re omnia eò dirigenda esse intelligo, ut simul

aliquid solatij eidem optimo nostro duci adfe-
rant, cui ille publico nomine gratulabatur de
nuptiis. Est ea oratio in manibus erudito-
rum, legiturq; non sine admiratione & scri-
ptoris & huius heroina. Ille enim ita dicit,
ut non tam disertis oratoris laudem, quae purè
et copiosè dicenti merito tribuitur, quàm vi-
ri prudentis & veracis dignitatem apud o-
mnes facile tueatur: hæc ijs laudibus affici-
tur, quibus prædita cum esset, iisdem princi-
pem inter reginas locum & gloriam adeptæ
fuit sempiternam. Felicem igitur semper
illam, quam semper Musa dilexerint, neq;
ullo deinceps seculo neglecturæ videantur:
contrà quàm ditissima mulieri accidit, quam
tali aculeo Sappho vulnerat: Mortua, in-
quit, iacebis: nec vlla memoria tui su-
pererit. Neq; enim rofarum ex Pie-
ria es particeps, eius etiam nomen aeterno
silentio obruens: ne quid contra, quàm ca-
neret, vel cum illius infamia, fieri videre-
tur: quo etiam magis constaret, quanta ef-
set opum præ litteris imbecillitas. Famam
nomi-

nominis per rosas Pierias indicat: quam
huic optima principi à principio Musa non
negarunt, neq; deinceps negabunt, quæ ipse
tiam saluberrimos & suavisimos fructus
munificè tribuerint: quæ sunt illæ animi exi-
mia dotes, quibus ipsa pluribus reginis in a-
dolescentia multum præstitit. Quas in quem
illa contulerint, hunc prædicatione suarum
laudum carere non patiantur. Superstiti ti-
bi, ac neq; dum mediam vitæ viam ingressæ,
ELISABETHA princeps, præmia summa vir-
tutis persoluerunt Musæ tanti viri: neq; de-
fuerunt alij præcones tuarum laudum, neque
desunt hodie, & exorientur plures, qui à nobis
accepta vberius et ornatius scribant. Me au-
tem unus ille à scribendo penè deterruit, quod
optime omnium omnes tuas laudes & intelle-
xit & complexus est, & oratione sua illu-
stravit, ut neq; mea deinceps, neq; alius ope-
ra desideraretur: quin operam mihi ludere
viderer, si hæc conscriberem magis emulandi
studio, quàm officij ratione. Hac adductus
idem facio, quod in testimonij dictione faci-

E 3.

mus.

mus boni viri, ut in re non discrepemus, etiam si alter altero clarius loquatur, aut purius. Nihil enim equidem habeo diuersum ab ijs, cum princeps Elisabetha numquam à se discesserit, sed prorsus eadem, vel omnia cum ijs consentanea. Mansu enim, sedemq; fixit eadem in ipsius animo pietas, eadem modestia, eadem rei familiaris cura, idem studium benè merendi: Et hæc omnia, inquam, ab eo tempore manserunt, et quæ cum ijs coherent omnia, quæ exponere fortasse, non solum erat longum, sed etiam difficile futurum eloquentia præstanti, mihi difficilimum est. Verum numinis cultum anteponebat omnibus rebus humanis, quæ oculos Et animos mortalium solent perstringere Et demerere, totosq; in amorem sui rapere, Et à vero bono auertere. Itaq; videmus alios se voluptatibus mancipare, alios diuitijs, alios honoribus, præsertim eos, quibus nihil aduersi in vita acciderit. Habent enim hoc res secunda, ut non sinant mortales alius, quàm ad præsentia, Et ad ea, quæ sensibus perci-

percipiuntur, animos attollere: nisi nati-
ua quedam mentis lux, & huius fida cõ-
mes, bona fidelisq; educatio, cui ad melio-
ra viam monstrauerint. Non est igitur
mirum, si omnium rerum copia cum primis
eos transfuersos agat, quibus omnia quoque,
quæ libeat facere, licere etiam videntur,
ut vel nullam cogitationem de religione
suscipiant, vel se hoc agere simulent poti-
us, quàm agant, quò à se suspicionem im-
pietatis, quæ omnium animos statim alie-
nat, quibusdam quasi artibus declinent. At
huic optima principi cordi fuit pietas: quod
ambigere nemo potest, qui cursum ipsius
vitæ, omnesq; actiones, paullo accuratius con-
siderarit. Non enim externi quidam
ritus, neque eleganter facta oratio ani-
mum ostendant, sed cum his consonans per-
petua vitæ integritas, & rectè factorum
nullo unquam tempore intermissus tenor. I-
gitur quæcunq; deinceps referemus, ad hanc
partem non minus confirmandam faciunt,
quàm si hoc nomine ea referremus. Fru-
ctus

Et us enim, ut à seruatore accepimus, de arboris præstantia clarissimè testantur. Accepit autem ipsa ab infantia, quid de Deo Deiq̃, erga nos paterna voluntate statueret: accepit ab ipsa veritate, quantum ad vitam piè traducendam, & animæ uniuscuiusq̃ nostrum salutem, necessarium esse iudicatur: legit ipsa, et cū consideratione legit sacras litteras, earumq̃ sobrios interpretes cum attentione audiuit, atq̃ in scientia cœlestis veritatis mirificè profecit, ut hac re ad eos proximè accederet, qui cœlestia oracula cateris enucleant, & hoc unum agunt, ut & eruant veritatem omnium partium religiosa doctrina, & vindicent aduersum satores superstitionis & prophanarum opinionum, à vero cultu numinis rudes, neq̃ dum satis confirmatos abducentium & præcipitantium in sempiternum exitium. Namq̃, ut mea fert opinio, plenior sacræ doctrinæ eiusq̃ abstrusioris intelligentia, nec à muliere quamuis ingeniosa, nec à viro etiam doctissimo iure postuletur, & utriusq̃ captum longè superet: videtur

detur : nobisq; ignoscendum , si ea nos minus
intelligere non dissimulemus , de quibus ipsis
inter se eruditiss , modestis , multumq; exerci-
tatis theologis non satis conuenit : modo in i-
pso fundamento vestigium figamus , & vita
cursum ad precepta coelestia , quantum fieri
potest , studiosè dirigamus . Quod hoc ma-
gis hodie nobis utraq; manu tenendum exi-
stimo , quo omnia sunt opinionum & conten-
tionum pleniora : quarum qui hasce oderit et
fugiat , illas contemnat & negligat , tutius i-
ter ingreditur , & vitam aget sanctius . Vi-
deo autem etiam , & gaudeo , in hac sententia
sapientes principes esse , qui simul pietati &
publicæ tranquillitati consultum volunt ,
quod utrumq; sui muneris esse præclare intel-
ligunt : idem vero etiam quieti , id est veri
theologi sentiunt : quod qui Paulum quàm
acerrimum veritatis assertorem non videt
docuisse diuinitus , in manifesta luce nihil ille
videt . Porro quemadmodum in ciuili vi-
ta , qui acris studio virtutem colunt , quamuis
humanissimi viri , & hominum vsibus de-
F uoti ,

noti, pestibus certis hominum graviter sus-
censent, qui motus animi laudatissimus, ne-
mesis dicitur: sic in ecclesia, qua civitas dei
est, amplior amplissima civitate, occupans
omnes orbis plagas, diuturnior quovis im-
perio, omnium videlicet seculorum, impo-
tentior suis viribus brevi vico, impera-
toris sui omni potentia potentior, atque in
aeternum inuicta, civis probus, huius sue
patria amans, fidelis sui regis cultor, eti-
am abhorret blasphemos, & reos maiesta-
tis execratur, acri iidem caelestiq; affe-
ctu, quem Zelon nominant. Id genus ne-
que ferendum esse norat, neque ipsa fere-
bat, cum quos malitiose veritati caelesti con-
tradocere, et conditorem servatoremq; omni-
um contumelia afficere intelligeret. Ma-
ius autem non est pietatis argumentum, neq;
certius hoc Zelo, in quo videlicet scientia.
Cetera enim saepe fallunt, facileq; simu-
lantur. Videmus enim nefarios, impi-
os, sacrilegos, frequentius adire fana, ri-
tibus impensius studere, statim tempore con-
ceptis

ceptis verbis magno conatu preces dicere,
dictas seuerò vultu, etiam cum supitis i-
terare: interea tamen de veritate senten-
tiæ, & de sanctimonia vitæ, parum sollici-
tos. Neque vero negligebat, quæ reli-
giosè obseruari debent, tum ut pietatem ex-
erceamus, tum ut alios nostro exemplo eò-
dem inuitemus: & perscrutabatur, ut dixi-
mus, sacras litteras, & faciebat, quæ ad sa-
lutem suam pertinere cognouerat, non eam si-
bi ut pararet, quam dono acceperat, (qui
namq; cælestium bonorum alia accepit, alia
sperat, non caret etiam ijs, quæ nondum acce-
pisse à prophanis iudicaretur) sed ut testatù
suo loco faceret, se veram & primariam
ciuem esse cælestis reipublicæ, de qua iam
diximus. Quis enim nescit, cum reginæ in
luxu plerq; & deliciis uiuant, nec ulli rei
magis quàm splendori studeant; ELISA-
betham nihil quidem eorum, quæ ad dignita-
tem suam pertinerent, neglexisse, sed tamen
ipsam delicatæ vitæ et luxurii inimicam fu-
isse, ut eius etiam signa detestaretur, & in

suis equo animo non toleraret? Ibi erat vi-
dere laborem & frugalitatem: quæ ubi non
sunt, ibi facile exulent modestia & pietas.
Dicenda enim sunt eadem, quæ & ante di-
ximus. Otium enim sine negotio omni vir-
tuti inimicum habetur. Luxum vitiorum o-
mnium sementem rectè dixeris, & quidem
capitalium: nec singulorum in re manifesta
enumerationi immorari attinet. Otium et
luxus cum exitiosa multiplici sobole, totas
gentes, regna, urbes, regias & privatas do-
mus, sæpe euerterunt: neq; fere locus vspiam
est, in quo non huius mali exempla aliquot
videas. Quo magis licet existimare, quan-
tum sit in frugalitate boni, cum privatim,
tum publicè. Detestabilia igitur mala auer-
tit à regia: admirabilia contrà bona in regi-
am introduxit, non solum in gynaceum. Non
deerat virginibus mundus regius: purpu-
ram, aurum, gemmas dico, quæq; ego plura
vidi, quàm animadverti, quæq; adverti, no-
minibus suis appellare nescio, neq; hoc admo-
dum laboro: id docebant dies festi, & sacri
& alij

Et alij, ut si quæ essent nuptiæ, aut illustris
hospes aduenisset: atq; sanè in ea aula reges,
electores, duces sæpe vidimus. Quod si gy-
naconitin introires, pura ibi Et elegantia o-
mnia, ut apud reginam: nec minus tamen
laboris eadem plena Et operarum. Virgi-
nes ornatae, non alia, quàm sua pulcritudine.
Si plebeius aliquis Et imperitus, vel etiam
ex alijs, luxu perditus, videret; ancillas di-
ceret, hæud nobili loco natas. Insedit namq;
multorum animis praua Et merito ex ani-
morum fibris euellenda opinio: nobiles mu-
lieres Et fortunatas debere, quicquid est labo-
rum, inferioris conditionis, tamquam ad hoc
factis, imponere: ipsas autem comptas in
perpetuis deliciis vitam agere. Turpe est
dicere, sed frequentari hoc videmus in fa-
miliis etiam tenuium. Miratus aliquando
fui, ita sensisse multos ibi etiam, ubi præ cate-
ris sapere homines visi fuerunt. Non eru-
buit hunc non sanè leuem errorem in vita,
Aristarchus, cuius Atticus, fateri, ipsi etiam
vitæ rectoris magistro Socrati: sed hic ci-

uem suum docuit: nihil pigritia & incuria
esse detestabilius: nihil aequè ex usu, atque
opus facere, & res suas procurare omni di-
ligentia. Hanc sapientissimi viri disciplinam
non ignorabat princeps sapientissima: non ip-
sa nihil agens, dum virginum labores rege-
ret, & operas instigaret. Nec falli ipsa pote-
rat, cum quia oculis suis omnia sedulo per-
lustrabat, tum quia ut initio blandè eru-
diebat, ita acriter obiurgabat, si qua minus
dicto audiens fuisset, aut negligentius officii-
cum fecisset. Volebat omnino omnia ab il-
lis ad nutum suum ita fieri, ut promptè ac
libenter parère & imperata facere à qui-
vis animaduertetur. Itaq; puellæ ut
plurimum domine nutum anteuertebant.
Nec minus igitur erat schola nobilium vir-
ginum, cui ipsa presideret, quàm gynace-
um regium famulitij & dignitatis caus-
sa comparatum. Non enim magis suis vi-
sibus & splendori consulebat, quàm ipsismet
puellis & verè dignitati, id est virtuti &
felicitati vniversæ suæ familia. Sæpe ad-
debat

debat priori beneficio educationis, quod pri-
mum est & maximum, etiam aliterum, quod
et ipsum haud leue existimatur, ut carissime
alicui virginum iuuenem praestantem qua-
reret, & si opus esset dotem daret, vel libera-
liter auget. Qui igitur ex nobilissimis
hoc non agerent, ut in tali regia ipsorum fi-
lia uiuerent, ubi omnia ornamenta mulie-
bria facile consequerentur? Ita autem e-
rat studiosa virtutis & veri honoris, ut
pupillas, quasq; alioqui accepisset, suspi-
ceturis, negligi, ad se inuitaret, aut ad edis-
candum pro auctoritate sua inberet acce-
dere. Heroina equidem digna res, vir-
tute imbuiere non eas solum, quae uellent,
sed etiam, quae peritura uiderentur, à uitiis
iudicare, nec pati ullam in ijs labem reside-
re, quae paullo post fortissimorum equitum
coniuges, ac deinceps nobilium uirorum ma-
tres essent futurae. Cum autem de hac quoq;
parte satis multa dixerim, etsi non satis me
dixisse intelligam, neq; quod maxime uelim,
hunc locum pro dignitate me non posse illustra-
re, dif-

re diffitear; in reliquam primum regiam
producenda est oratio. Rectè equidem puta-
bat, hanc etiam curam non minus ad se
quàm ad maritum pertinere: immo totius
reipublica onus mariti humeris incumbere,
ad se hanc curam potissimum pertinere: sic
illum rectius vacaturum negotijs publicis.
Rectè aio iudicasse. Sic enim ipsa materfa-
miliæ in regia, ut aliqua civium in priuata
domo. Sed in regia ministri multi, viri &
iuvenes nobiles, ut de famulante plebecula
non dicam. Vulgus raro bona fide officium
facit: numquam primarij faciant mala.
Tamen, ut in inferioris conditionis homines
advertere, necessarium est, ita in alteros non
alienum. Nam & probi interdum aluci-
nantur, & ut omnia rectè faciant, videre,
quibus quid premij debeatur, rectum. Sed
ab hominibus abeamus ad res. Rectissimum
nimirum, quæ sint, quæ ve supersint, ne cor-
rumpantur: ne qua desint, & si qua desint,
euestigio accersantur: sint quæq; suo ordine,
& ad usum semper parata, Hoc et ad alia
& ad

Et ad alimenta non minus pertinet, quæ si non prodigè suppeditentur, nihil culpa est. Non enim cum culpa frugalitas, sed laudi datur, etiam ijs, quibus omnia suppeditant. Hoc nomine Et Pericles celebratur, cum tamen celebretur idem princeps Et ciuitatis, Et inter magnificos. Parsimonia tenuibus pro penus est, fortunatis beneficentia fons, etiam magnificentiæ regibus: ne quis vel notam auaritiæ esse arbitretur. Nec mirum, argumentis non moueri, qui tantum culinae nidore Et anthosmia flagrantia suauius afficiuntur: ut de ijs non dicam, qui nihil nisi boues affos et vini cados somniant. Neque, vero etiam vel hi vel illi rationibus refutandi, sed seueritate disciplinae coercendi sunt, etiam salutis suæ causâ. Grauius autem est, Et forte dignum commemoratione, quod qui intemperantiæ neruos incidit, aut cursum inhibet, idem honestati consulit Et prudentiæ etiam aliorum, sine qua omnibus in uita tenebrae sunt. Hoc qui in regis fecerit, in uniuerso regno legem ille saluberrimam sanxerit.

G

rit.

rit. Sed quod in eo, quod rectissimum est,
sive confirmando sive illustrando pono, id
amittere mihi temporis videor. Prode-
undum enim extra regiam, in hortosne? an
in oppidum? an in loca longius disita? vix
putarem hortos verbo mihi fuisse attingen-
dos, nisi viderem melluosissimum apud Græcos
scriptorem hunc locum minimè præterisse,
cum vitam et res gestas optimi Persarum re-
gis describit. Pæne enim ante oculos ponit le-
gentibus, Cyrum arbores manu inferentem,
& in quincuncem veluti in aciem collocan-
tem: pæneq; paradisos Persicos herbis, flori-
bus, et rivulis pingit. Hic etiam circa ar-
cem ducis, loquuntur elegantiam & labores
regina, si quis herbas consideret omnis gene-
ris, si arbores domesticas, exterarum, voluptati
et valetudini, et vsui seruientes. Sed ulterius
mihi prodeundum intelligo: quo videlicet illa
ex arce, tamq̃ è castris, copias beneficentia
educeret: non solum in oppidum, sed etiam
quocunq; iter faceret, aut certe ubi locorum
constitisset: primum tamen in hoc, quoniam
proxi-

proximum, ei in oculis. Cum autem se quæq;
hominem esse meminisset, eisi externis præsidiis munitam, neq; extra fortune omnem
aleam tamen positam; neminem ipsa despexit, sed cum primis miserabilium personarum rationem habendam censuit: nec semper expectabat, ut vel moneretur vel rogeretur: non solum, si opem suam desiderari audiret, præsto erat, sed etiam querebat, numquid desideraretur. Hanc sibi curam sumpserat, quam non solum multa opulenta & magnifica, sed pleræque etiam è media plebe mulieres libenter declinent & fugiant: siue etiam à Deo, vniuersi moderatore sapientissimo, & minime omnium rerum negligenti, huic se cura præpositam non minus esse, quàm regio honore amplissimisq; opibus cumulata, sentiebat. Huic vsui utramq; arcam destinabat, et hanc, in qua nummos & alteram, in qua remedia condidisset: ut nihil de alimentis dicam, quæ quotidie, & quidem bene largiter impertiebat egentibus. Prospexerat sanè etiam pauperioribus pas-

G 2

sim per

sim per prouinciam :: neq; prorsus alibi ne-
glexit, quæ hic primum & maximè præstitit.
Sed præterea tenuiores argento subleuabat, de-
quorum probitate certior facta fuerat. Nam
miserè egere, qui semper improbos uetat, ad
probritatem minus inuitat plebeculam, quæ
etiam ad officium cogenda sit. Ægro-
tis licebat è regia pharmacotheca, quibus quo-
tiesq; opus foret, petere: non minus, quàm de
præterfluente riuulo aquam haurire, bono-
rum nemo prohibet. Optabat id fieri cum
salute decumbentium, atq; si fieret, potius be-
neficium se accipere, quàm dare arbitra-
tur. Neq; inde laudem captabat, aut grati-
am expectabat. Qui enim gratis benefa-
ciunt, quod naturæ proprium est, optimè &
prorsus magnanima, quàm multa in ingra-
tos conferre necesse habent? Sed sciebat gra-
tiam habituros bonos: sperabat exoritu-
ros huius perpetuæ bonitatis, & inaudita bene-
ficentiæ præcones. Vt enim qui dimensionum
omnes rationes, ipsamq; regulam Polycleti
ad unguem teneat, si Herculem arte perfe-
ctum

etiam contempletur, hoc sine acclamatione
non faciat: ita qui magnificentia, qui ma-
gnanimitatis, qui sapientia, qui iustitia vim
et decus intelligat, earum splendore sic obstu-
pescat, ut in omnium praconia erumpat de-
niq³. Qui porro ex illis non affixi lecto ia-
cerent, trepidè adeuntes, imo adire imperio
coactos audiebat interdum, ut miseris meli-
us consuleretur. Ipsa igitur, ut tragediam
non legerit, tamen ita sensit, non esse turpe
homini, non regi, non reginae, animo affici
calamitate, etiam infimi loci, non solum sui
ordinis hominum, et si iuvare possis, manum
illis quoq³ admouere. Valeant delicati, qui
etiam oculos avertunt, nedum de ope cogi-
tent, immemores qua conditione nati sint, et
nimium securi futurorum. Omnem vero
reliquam de aliis sollicitudinem facile una
superabat, de pregnantibus & puerperis:
neq³ ijs minus praesto erat consilio et ope, nun-
cians qua facerent, & mittens quibus opus
esset, quàm obstetrices manu & opera, quibus
hoc unicum & quidem mercede, cura est:

G 3

neq³

neq; has tulisset, nisi vigiles, nisi officij perpetuo memores, nisi de hoc religiose sollicitas, ut ipsamet erat, nec regia dignitate hoc indignū sentiebat, quae et ipsa mater esset. Peream, nisi cum animi voluptate singulari accepi, ipsam, quod et alias sanctas reginas fecisse memoriae proditum est, neq; fuisse dedignatam humiles domos ingredi, visum periclitantes puerperas. Hoc cum laudi detur nobili mulieri, an non in hac principe, regio prognata sanguine, mereatur longè maximam? Dignum vero factum, et hac, et regina qualibet: nec ulla id ipsum proba regis mater infitias inerat. Antiquitas etiam, cum rectè indicaret, diuinum hoc esse beneficium, ortui nostro, tamq̃ obstetricium numen Dianam, siue Iunonem praesse credidit, atque hanc propterea Lucinam nominauit. Ab hac cura gerebat et alteram, eamq; pane parem de pupillis et viduis. Vidua si negligenter, miserrimas fieri oporteret, praesertim cum & ipse sint consilij inopes, & omnis improbitas in eas ultro impetum faciat: et pupilli non solum ad ultimos egesta-

egestatis terminos statim redigerentur, sed
etiam primis annis neglecti, prorsus & sibi
& reipublica perirent: quos seruare & ipsis
& ciuitatis vsibus geminum beneficium est.
De aliis ante diximus, qui vel morbis cru-
ciarentur, vel inopia premerentur: reieci in
hunc locum, de quibus initio forte fuisse di-
cendam alius existimari: ego non multum
referre arbitratus fui. Nam ministros
ecclesie, & Iesu seruatoris legatos, non ha-
buerit in pretio, cum reginam se esse paruum
duceret, ecclesie ciuem omnium maximum?
illum veneraretur, Deum videlicet, & salu-
tis omnium auctorem? Colebat vero, eos qui
heri optimi maximi ouilis curam gererent,
oues in campos & ad riuos sana doctrina
ducerent, & pedo scientie in via tenerent,
lupos baculo veritatis auerterent, exem-
plo bono essent aliis, sine superbia, maledi-
centia, luxu, auaritia, ambitione: hos am-
plectebatur toto animo, & egentes stipe lar-
ga subleuabat, vt precibus & meditationi
vacarent, & officio commodius fungeren-
tur.

tur. Quoniam etiam ecclesia, vita civili, et
privatis quoque hominibus multiplici doctri-
na opus esse intelligebat: exemplo mariti di-
cis beneficentissimi, in ludos litterarios confe-
rebat aliquid, et tenuiorum filios, in quibus
indoles, de quibus spei aliquid bona, saepe sum-
ptu necessario iuuabat: sed iuuabat ex Me-
gapolitanis praeter ceteris suos, quorum curam
ad se propius pertinere iudicabat: non quod
ceteros in suis non haberet, sed quos à mari-
tis, duce Magno et duce Ulrico, donatos pro-
pter nuptias accepisset; horum oppida et libe-
ros ornavit, omnia faciens, quibus maternam
ipsis curam probaret. Itaque mater ab ipsis au-
diebat, et ad eius aduentum, ut matris ac-
currebant. Gryphis-mole geminum erat in-
cendium, alterum flamma, alterum seditio-
nis. Seditio nem funditus deleuit, ut auctores
poena afficeret, imperitioribus ignosceret, in-
nocentes iueretur. Aedes igni absumptas
instaurari iussit, et ciues sollicitè et benigne
ut mater iuuit, et curiam à fundamento ex-
struxit. Ex ipsius alumnis unum mihi libet
predi-

pradicare, Graboc natum, Ioachimium Re-
marium. Erat enim eximio ingenio predi-
tus, et doctissimus iuuenis, fueratq; iuriscon-
sulti dignitatem adeptus. Is cum se iam to-
tum ad utilitatem publicam retulisset, fune-
sto anno, qui ab hoc fuit vnus et vigesimus,
peste vna cum vxore extinctus fuit: & ta-
men ingenij monumentum aliquod reliquit,
in cuius vestibulo huius incluta domina vir-
tutes, & pra aliis in bonas artes beneficenti-
am, & eiusdem in se merit a grate admodum
pradicat. Fauebat ipsa, & benefaciebat
omne genus bonis litteris, earumq; cultori-
bus, sed ijs ante omnes, qui ad sacras ani-
mum adiecissent, tum quod erat ea pietate,
tum quod videbat fortunatorum filios pla-
ruinq; opes & honores sequi, cultu earum
doctrinarum, e quibus fructus sperantur &
honores. Et quidem hic locus, non negligenter
a me consideratus, expolitionem mere-
batur singularem, quam consulto in praesentia
praetermittimus. Caterum quod in omni
genere bonarum artium vsu venire anim-

H aduer.

aduerteris, ut in qua quis excellat, eius stu-
dium ita persequatur, ut magis excellere, &
se in eo ipso superare, indies laboreat: idem fieri
in virtutis studio, atque eo magis, quor-
dem nobilius, existimandum est. Non
solum pictor tabulas suas meliores velit fa-
cere, nisi quis operarius sit, & lucri quam
artis studiosior, sed multo magis imperator,
uno alteroue successu, siue ex insidiis hostem
adorius fuerit, siue etiam aperto Marte, mi-
nimè contentus sit, nisi solida victoria po-
tatur. Haud aliter, qui semel de aliis bene-
mereri caperit: in eo in qua præstat genere,
siue consilio, siue opera, siue sumptu, finem be-
ne de pluribus merendi, neq; possit facere, (ut
se confirmavit) neq; velit, quod ab hoc spacio
discedere, aut in eo consistere, turpe esse in-
telligat. Hic igitur etiam animus erat lan-
datissime principis. Neq; enim locum reli-
quit in provincia Megapolitana, in quo non
aliquid bonitatis & beneficentia sue vesti-
gium impresserit. Iuuit ipsa primum ali-
os consilio, que sapientia etiam sapientissi-

mas re-

mas reginas, de quibus aliquid memoria pro-
dium accepimus, facile equaret: alijs
presidium apud maritum conciliauit, non
quod aliquid sibi in repub. sumeret, sed quod
sola vel prima omnium tempus illud vide-
ret, quo princeps optimus inter occupationes
perpetuas commode inoneretur: nec parum
poterat apud maritum: quantum videlicet
coniugem posse rectum erat: plus etiam, neq;
volebat ipsa. Pecuniam passim in miseros et
tenuis, quorum vita abesse à flagitijs, libera-
liter contulisse, ante diximus. Quae sedula ma-
tris familias essent, omnia singulari cura ge-
rebat: si qua bene constituta essent, beneq; fie-
rent, approbabat et collaudabat: si qua minus
bene constituta, emendabat, vel mutando vel
adijciendo: si qua prorsus desiderarentur,
de integro constituabat, honestati in omnibus
consulens & utilitati populi: ut qui honeste
viverent, neq; vite necessarijs commodis e-
gerent: deniq; quos è misera plebecula vel
laboribus confectos vidit, vel morbis, vel
senectas: his sedulo, domos, vestes, ali-

menta vidit. Hoc & omnes hodie predi-
cant, & inscriptiones passim plurimum domo-
rum ad posteros testantur: quas vel instau-
ravit, vel condidit, quibus etiam reditus do-
navit, vel auxit. In quibus cum adhiberit
summam, nemo etiam alteram diligentiam
reprehenderit, qua providit, ut ne familie
quid deesset, & quod superesset, ne periret
sed abunde esset, unde inferioribus bene fieret.
Quemadmodum enim in ipsa regia, ut dixi-
mus, maxima, minima, sibi cura habebat;
ita et in praeiis ducalibus, quas liceat dioceses
nominare. Non potest unicam villam dili-
gentius administrare paterfamilias, ipse eti-
am praesens; quam EL Isabella dioceses, ea-
rumque villas per Megapolin administraret,
tamquam omnibus locis adesset. Erant
quoque loco praefecti, villici, villica, reliqua fa-
milia. Paucis recte omnia credi quis negat?
plerisque nihil credendum omnes autumant:
fides in paucissimis, & hanc explorare longi
temporis, & magni poene negotij: quod quos
explorasse tibi videaris, saepe in maximis eti-
am sal-

lant. Huic malo medentur rationes, & animaduerſiones, ſed multo magis præſentia domini, dictis plurimum acutis nobilitata. Neq; alia negligebat, & ipſa præſto erat: quin ſi longiſſimè abeſſet, omni momento ab illis exſpectabatur, ut præſto magis eſſe, quàm abeſſe putaretur, aut certè non diu abſutura. Sæpe enim, nec opinato, in villam venerat, non ſciſcitans de ſingulis, ſed ſingula perluſtrans, antè quoq; interdum, quàm villicus villicane perſentiſceret. Probi hoc gaudebant, quod ſibi minimè fraudi futurum, rectè crederent. Deteriores deterrebat à negligentia metus, qui non ſatis firmus, tamen qualiſcunq; officij cuſtos eſt, & quamq; ſuos non facit meliores, tamen non ſinit eſſe nequiores, efficitq; ut minus heris incommodent, & ab ipſis inuitis pœnas etiam ſæpe graues auerſit. Itaq; opinor, & multi meæ opinioni ſubſcribunt, huius ætatis reginarum neminem extitiſſe meliorem matrem familias. ELiſabetha principe: parem vix reperiri poſſe exiſtimarim. Exemplo vero hoc ſuo

H 3

nobi.

nobiles fœminas Megapolitanas siue exci-
tauit ad sedulam procurationem rei familia-
ris, siue in hoc nobili matronali officio confir-
mauit. Ipsa enim optime filias educant,
familiam bona disciplina gubernant, quæ ad
villicas pactiones pertinent, regunt, rem pe-
cuariam non negligunt, quæ ex agris conue-
ctæ fuerint, in horreis custodiunt. Ita fit, ut
quibus etiam non sit villarum copia, domi ta-
men neq; rerum ad vitam necessariorum sit
inopia. Ad principem nostram redeo si quis
forte me ab instituto declinasse arbitretur.
Hæc igitur etiam videbat, ut quemadmodis
prefecti mandarent agricolis et cetera fami-
liæ, quid facerent, ita iisdem non liceret grauior-
is aliquid oneris cuiq; imponere, quo necessa-
rie opera impedirentur, aut sub quo, veluti
clitellarum pondere, conciderent. Excogitabat
non tantum ad sui nominis memoriam, ad se-
ram posteritatem, sed etiam, quæ potissimum
ad prouinciæ utilitatem facerent. In his est
hoc est, quo nihil per hanc regionem iter faci-
entibus commodius, quod vias passim muni-
endas

das curauit: quæ res tanti etiam apud priscos
Romanos fuit, ut auctoribus nominis im-
mortalitatem pepererit, quod ab illis no-
minarentur, Appia, Flaminia, Æmilia, a-
lia ab aliis. Sed ne quis tamen suspicetur,
consuetudine et lege publica de viis nihil pro-
uisum. Quod ipsa fecit, ad quam lex non
pertineret, beneficium est, & singularem lau-
dem meretur, sicut & alterum. Siluas enim
passim ante annos complures seuit, cum mul-
torum admiratione. Noua enim homines
admirantur, & quæ non experti sunt, vix eti-
am probant. Nunc id consilium admirari
simul oportet, & probare. Etenim siluæ,
quarum auctorem & annum natalem pas-
sim herme, ipsisq; in scalpulis versus, indicant,
hodie vel ligna focus, vel trabes ædibus, vel
malos nambus, vel etiam pecoribus glandes
suppeditant. Verum iam è viis & siluis et
agris & villis, ad loca reuertamur, in qui-
bus hominum cœtus frequentantur. Cetera
Elisabethæ merita ante recensuimus: unum
huc distulimus: quod simul etiam religiosæ
pietatis

pietatis signum est, & prorsus pium factum.
Nam templa reficere & exornare, & redi-
tus annuos designare vel augere, è quibus sa-
cerdotes & aditui honestè alantur, magnam
pietatis opus est, & argumentum. Id mul-
tis in locis fecit: sed cum primis templum
nobile Gustrouij, quod regia vicinum est, pa-
ne iam desertum, ruinaq; proximum instau-
rauit, ipsiq; reditus, ut pia ceremonia frè-
quentarentur, reddidit, & adis eiusdem, po-
tissimum eam partem, qua exuias carissi-
mæ sororis condiderat, et suum etiam corpus,
cum animum cælo reddidisset, condi volue-
rat, supra modum magnificè ornavit mar-
moreis, magnaq; arte perfectis, monumentis.
Monuerat item, ut templum in Doberano,
quod Rostochio decem millibus passuum di-
stat, in cæteris templis vnum quoq; elegan-
tissimum, quod qui in remotissimis terris
quamplurima contemplati fuerunt, quibus
ipse quoq; assentior, affirmare non dubitant,
tum sartum tectumq; seruaretur, tum nouis
monumentis ornatus redderetur. Nec aliter
omni-

omnino fieri debuit, quoniam eo loco sunt pluraque
priscorum ducum Megapolitanorum
monumenta, tum ipsius prioris mariti, ducis
MAGni, quem ob virtutes verè regias, &
doctrinam reconditam multiplicem, supra
non tam copiosa & culta, quàm vera oratio-
ne laudauimus. Id monumentum hæc ipsa
domina, cuius laudes modo decantamus, tum
luctuosissimi sui temporis memoriam reno-
uans, exstruxit: inscriptionem fecit Ioannes
Bocerus, vir doctissimus & poëta præstans,
amicus olim noster, & academia Megapoli-
tana ornamentum. Porro, quod initio fuit
ostensum, & è domestica disciplina compro-
batum: nihil fuisse antiquius huic longè opti-
mæ domine, quàm nobilium virginum edu-
cationem; huius sue curæ exemplum etiam
ad posteritatem illustre admodum reliquit.
Materna erat hæc cura, quòd quæ in Dober-
tino ad Goldbergam, et in Rhine ad Bü Loui-
um, ultro adulta ætate Deo se deuouissent,
virgines sæpe uiseret, earum mores censeret,
eas ad sanctimoniã uitæ cohortaretur, deniq;
I ijs leges

ijs leges salutare ferret. Hanc tamen curam
longè superat beneficentia, qua aduersum
Rhunenſes virgines uſa fuit. Neq; enim mi-
nus gratia domina Elifabethe, quam il-
lius virginum cœnobij conditori debetur:
quod non ſine exemplo aſſeuero. Etenim
Amphipolita olim vindicati ab iniuriis A-
thenienſium per Braſidam, qui & victor in
illo pralio occubuit, hunc ipſum Braſidam ſer-
uatoreſ ſua ciuitatis pro conditore habendū
cenſuerunt, & dirutiſ Hagneiſ, eidem,
ut illud ſeculum ferebat, diuinos honores &
annuerſarias victimas decreuerunt. Ma-
gis autem ELifabethe condidiſſe, non ſolum
reparaſſe Rhunen putanda eſt. Non ſolum
enim e ruderibus templum crexit, & virgi-
num monaſteria, id eſt unicuique ſuam do-
mum commodam & elegantem condidit, ſed
etiā tum redditus veteres conſeruauit, tum
hoſ ipſos munificē nonis auxit, ut qua frugali-
ter viam inſtituant, quod maxime decet vir-
gines nobiles, Deo dicatas, nihil rerum neceſ-
ſariarum deſiderarent: quod hoſpitibus nobis
ipſe

ipsa aliquando, gratia erga beneficentissimam
dominā, sibiq; gratulata, pradicarunt. Neq;
hoc tantum praestitit, sed multo etiā maiora,
sine quibus illa commoda leuia, meo iudicio,
forent. Itaq; illa quoq; referam. Quidquid
enim superstitionum irrepserat, id omne o-
mni cura aboleuit, & ad canonem sacrarum
litterarum instituta Rhuna direxit: atq; eti-
am insuper ipsis potestatem fecit ad pie-
tatem & modestiam educandi & erudi-
endi ad operas muliebres, nobilium & ho-
nestorum hominum filias, quae paruo & ali-
menta & rectam educationem haberent, et
ibidem quam diu parentibus videretur, vi-
uerent. Patet igitur latissimè hoc bene-
ficium. Primum enim ad eas pertinent,
qui ibi reliquum vitae sponte sua transigunt:
deinde ad familias primarias, quae educa-
tionis beneficium suis filiabus non inuident,
quas etiam pias et frugales deinceps matres-
familias futuras spes sit. Ex his igitur,
quae dixi, apparet, quam multis virtutibus
regijs princeps ELISABETHA plerasque

reginas superauerit, & quot quantisq; meri-
tus Megapolitanos & priuatim & publicè
affecerit. Quod sciam in uirtute & me-
ritis uera felicitas inest, ut profecto absq; il-
lis hac nusq; reperitur genium, sed potius res
secundæ, nuda quibus sunt, in exitum praci-
pitant; omnem illam adeptæ fuit. Quod si
uero etiam præmia in parte felicitatis ponen-
da quis existimat, quicum & ipse sentio,
neq; hac accessione caruit. Diximus sanè de
externis bonis ab initio: quæ possedit, ut ijs
bene uideretur, & quia bene semper uisa fuit,
magis possedit, & plura acquisiuit. In omni-
bus autem illis potest quis maiora et illustrio-
ra nominare, quàm sit gloria & liberum fe-
licitas? Nemo opinor huic sententiæ aduer-
sabitur: nec quis eam repudiaturus mihi ui-
deatur. Causa etenim nihil est. Gloriam
ipsa & bonorum prædicationem nacta fuit,
vel ab adolescentia, vel certe à primis nupti-
is, eamq; tum sermones hominum, qui tan-
tam uim habent, ut multa quasi per manus
posteritati tradiderint, quæ nullum tempus
abole-

aboleuit, tum monumenta litterarum, qua
certam & sempiternam vitam heroibus, co-
rumq; illustribus factis sola donant, immor-
talitati consecrarunt. Non dubito, quin ab
altris id perfectum iam sit, in quo etiam ipsi
conamur, quantum possumus: ac si idem à
nobis prestitum non fuerit, ob orationis, qua
laboramus, inopiam; res ipsas hinc tamen ac-
ceptas, iam ante disertiores feliciore calamo
illustrare iussimus. Quod equidem inuideo
nemini, cum quia ab hoc animi morbo absun
longissime, tum quia omni virtuti premium
debitum persolui, mirifice gaudeo. Qui ali-
ter affectus sit, virtuti inuideat, cui inuidere,
fauere vitis existimem. Nunc, ut ad alte-
rum: peperit princeps ELIsabeta duci Vl-
rica filiam, SOPhiam. Hic iterandum, de
quo toties dicendum est, quod in dicendo vi-
tio dari non ignoro: sed consilio rhetorum hic
viti mihi non libet, forte neq; vti debeo, nisi
mihi hanc veniam dant, vel etiam præcipi-
unt, quod facio. Rem autem ipsam sequor.
Dixi, ut princeps virgines suas domi educa-

uerit, ut ceterarum quoque virginum edu-
cationi prospexerit: ut mater filiam edu-
carit non dicam? Hoc tamen quo verbo
faciam, quod ipsa, à quo die filiam enixa
fuit, ad id momentum, quo eam sponso tradi-
dit, non neglexit, sed omni materna regia cu-
ra fecit, ad quem modum se educatam me-
minerat: ac feliciter educationi filiae su-
premam manum imposuit, quando ei ma-
ritum inuenit. Nuptiis enim, ni fallor, a-
pex educationis sunt, vel primus eiusdem
finis. At quem maritum? Regem iuuenem
fratris filium, cuius animum non minus per-
spexerat, quam filiae, ut facile providere
posset, fore has quoque felices faustasq; nu-
ptias. Videbat annis vigentem, forma præ-
stantem, pollentem viribus, à natura factum
ad artes tam belli quàm pacis, etiam ad
humanitatem, et priuatae consuetudinis cum
bonis & præstantibus suauitatem: longè la-
teq; imperare non erat nescia, cuius regno-
rum limites ad septentrionem non facile de-
scriberentur, et si describerentur arte, non qui-
uis la-

uis tamen facile eos animo comprehenderet,
nisi idem quoque eruditus, & reliqui sum orbis
cognouisset: sciebat ipsi esse reditus re-
gios, & vectigalia inaudita ad fauces Hel-
la, quas cum Pactolo & Herino quis conse-
rat. Verum neque ad immensas opes, neque ad
summam potentiam oculos adiciebat sapiens
maier, quibus tamen ille superiores Danie
reges omnes vinceret, & à paucis forte hodie
regibus vinceretur: alia respiciebat, que
autem dixi, neque orbi terrarum incognita.
Quis enim nescit, quam feliciter initio impe-
rij sui iuuenis rex ERIDERICUS secundus,
socio patruo ADOLPHO, duce Holsatia,
principe item fortissimo & id temporis flo-
rentissimo, bellum cum Dithmarsis gesserit?
Hos ipsos, bonos et diuites colonos, militia ad-
suetos à maioribus, & acres omnino bellato-
res, pluribus etiam seculis imperio Cambrico
reluctatos, sua diuioni subiecerunt duces for-
tissimi. Quis item nescit, belli, quod aliquot
annos, socia nobili ciuitate imperij Lube-
ca, aduersus reges Suecia, potentissimos &
ipsos,

ipſos, claſſe præfertim, geſſit, in quo, ſtrages in-
credibiles terra mariq; editas, & clades ac-
ceptas vtrinq; grauiſſimas meminimus &
horremus, quàm ſecundus euentus exſtite-
rit? Nemo negarit, tandem in hoc bello ſu-
perioſiorem fuiſſe Fridericum regem? quamq;
Erico rege Suecia in tragicas fatales calami-
tates demerſo, & ſuccedente in imperio fra-
tre Ioanne, inclinanteq; ad pacem, qui bellum
non mouiſſet, ſed acceptum repente abijcere
tutò nullo modo poſſet, ad conditiones pacis
vtrinq; deſcenſum fuit. Otium ab eo tem-
pore tutatius eſt, nec quidquam prætermiſit,
quod ad otium conſeruandum faceret: legi-
bus & bonis inſtitutis auxit regnum: ius æ-
quum dixit: ne quid in eccleſia nouaretur,
preuidit: ſtudia doctrinæ per omnes ſuas pro-
uincias coli iuſſit, in vltima etiam Thule, que
& ipſi paret: digna conſtituit præmia bonis
doctõribus in academia ſua Hafnienſi, ut
vix vſpiam alibi. Paſſim ſanè academia-
rum copia: doctõrum ſic ſatis, ut alius gene-
ris alibi deſiderentur: mercedis, hoc difficili
ſeculo

saeculo, quo precia omnium rerum creuerunt,
non nimium. In regia autem, quem non ha-
bet in precio bonum? quem non odit impro-
bum? nec qui adulentur, audit, nec qui inno-
centes deserant, nec qui mala consilia archi-
tectentur, nec similes aularum alastoras: vi-
ros bellicosos, doctos, industrios, apertos dili-
git & amat: & ipse hoc Achilleum quoque
habens, ut animum vultu, manu, verbis,
praesentet: à quo humillimus, modo non ma-
lus, nec minimum sibi metuat, bonus multum
boni speret: utitur illis omnibus, ut amicis,
quod priscos reges fecisse boni cum primis au-
ctores docent: hi regem pro amico habent, atque
ita ei sunt familiares, ut ipsimet inter se: qui-
bus ita velle coepit, hos neque ulla re egere, nec
petere quidquam patitur: hoc illi verecundia
non facile facerent, & rex eorum petitionem
regia liberalitate occupat. Cum vero pluri-
mum auri indies accipiat, in amicos multum
conferre non dubitat: nec amittere se id arbi-
tratur, quod in eos conferat, sed statuit, se o-
mne veluti in ararium referre, unde vicis-

K

sim de

sim deproinat, cum velit. Theſaurus enim
profecto vere regius est, viri consilio et manu
prestantes: qui in otio otium tueantur, primis
commodis una fruuntur, & ingruente tempe-
state hostiles inde impetu propulsent, primis
etiam aditis periculis. Hec enim sunt, ex di-
gnitate regis familiarium, nec alia ratione a
se ceterorum inuidiam declinant. Multa tibi
regum ducumq; filia, animi pendebant, et quo-
queq; modestior & formosior, hoc magis, cir-
cumspectantes, ad quam tantus ille rex virginem
animum adiceret, ratæ omnes, quam ipse duce-
ret, ex omnibus sui ordinis fore felicissimas.
In hanc occasionem etiam reges & duces in-
tentos vidimus, suis quisq; filiabus optime vo-
lentes consulere. Circumspectabant alij, perin-
de, ut spectatores solent, quorsum res euade-
ret. Regem ipsum in tam ardua deliberatio-
ne, animo primum fluctuasse, neq; affirmarim
temere, neq; temere negarim. Magnus enim
hoc negotium per se: et ex paribus, quorum sit
inter se magna similitudo, deligere, ut quod o-
ptimum sit, delegisse, ratione stultas, difficile,
si quid

si quid aliud, in hoc praesertim genere. Tamen
ut arcu exerciti facilius collineant, et à meta
minus aberrant: ita in rerum humanarum
tractatione versati, quaecumq; ijs obijciatur,
statim, quid facto opus sit, vident: potissimum
si et alta incurrant in oculos, et finis pæne
oculis obuersetur. Sed quemadmodum ille re-
gus animus lætatus fuerit, aut statim hoc
consilium amplexus, ut fomes scintillam ar-
ripiat, hoc relinquam: narrabo, quod omnes
non minus nouimus, ac si intersuerimus, si
viderimus. Ut iam, non effugiam, ne dicā, quā
cuiuspietor malitiosè imponat, sed quā illius
incuria non satis referat, quod contemplari
habeas: sed ipsam viuam videntemq; Sophi-
am Megapolitanam, cuius aetatem, formam,
verba, modestiam, mores animi probaret,
atq; hæc ut eximia, præ iisdem, quā in aliis elu-
cerent: Quid enim exquireret ille genus, cuius
esset amita filia, idem, quo ipse satis, quidq;
genus priscum regum Megapolitanorum
principum memoria teneret? Quid dotem?
Eius enim respectum rex habeat, de qua pri-

uati boni viri, homines inopes vix cogitant,
certe non admodum sunt solliciti? Amavit,
animosq; caram vnicè habuit. Ac ne quis
expectet, ut splendorem illius legationis, per
quam ambierit, & regias litteras vobis me-
morem. Non poterat illa esse illustrior: neq;
ha prudentius exarata aut elegantius, si eti-
am princeps aliquis orationis eas scripsisset,
vel aureis litteris. Ipse rex, ipsa regis oratio:
ille pro centum oratoribus, hac pro sexcen-
tis epistolis. SOPHIAM in matrimonium
duxit, petiuit. Non enim petiuit antè, quàm
daretur: sed data fuit, cum peteret. Etenim
presentem petiuit à presentibus, incluto patre
VLRICO, duce nostro, & heroina ELISA-
betha: hi non tam petitionem regis, quàm
voti sui sententiam audiebant: de SOPHIA
voluntate, annuisse, dici satis est. Iam qui
orationem meditetur, qua lectorem teneat,
materiam è regis nuptiis petat: nos relin-
quemus illa omnium regum solemnia, nemi-
ni incognita, nisi quis aulam non viderit:
qui tamen ipse etiam relatus aliorum pœne
singul-

singula acceperit. Ita enim vulgo fit, ut qui
huius generis nihil viderit, curiosè sciscitetur:
qui nihil aliud viderit, avidè exponat, pœ-
neq; plus voluptatis è sua narratione capiat,
quàm auditor: ut cum hic illi multum debe-
at, ille huic plus contra debere gratiæ videat-
tur. Summum decus nuptiarum, etsi magis
obuium ceteris, quæ præterimus: notius, in-
quam, sed quod tum primi oculis & animo
potissimum spectabant FRIDERICUM II. re-
gem dico, & SOPHIAM Megapolitanam.
Hoc primum nuptiarum decus, & unum:
decus, quod in utroq; verum decus, ut ex-
positum à nobis antè fuit, etsi non ita splen-
didis verbis, ut res requirebat, non obscuris
tamen, ut puto, animum aduertenti: unum
quod hi nullo vitæ tempore diuellerentur:
Dicerem præterea, unicum, nisi accessisset &
alterum: sponsa videlicet, iamq; regina: te-
stimonio diadema, cum æquari se ab aliis re-
liquo mundo æquo animo pateretur, & ma-
ior diademate, ipse rex: regina, inquam, pa-
rentes, qui sunt regis socer nouus & socrus

K 3

noua:

nova: quod decus nec esse, nec intelligi, absq[ue]
filio & genero potest. Principia hic duo,
rerum per quam nobilium & perpetuarum
elementa: matrimony & arctissima affinita-
tis. Proximum est, ut de hoc coniugio di-
cam, neq[ue] hoc plane negligendum esse iudico,
in quo cum multa sint illustra, paucula de-
cerpemus, quæ ita lucent præ ceteris, ut non
sint illustriora, & vix etiam his similia.
Quid enim supra mutuam coniugum bene-
volentiam? quid deinde coniugij fecundita-
te optabilius? quod utriq[ue] huic bono bonum
affinitate sincera affinius? Apparet, quot,
quantaq[ue] præteream, quæ numero quidem
plura, sed nec unum ex omnibus, neque
coniuncta aliqua, neque ad unum omnia,
cum his ita paucis, vel cum unoquoque ho-
rum comparanda. Primum enim quid a-
more coniugum suavius? quid honestius? di-
cerem quid utilius? nisi qui hoc audiret, de
commodo me loqui putaret ita, uti merca-
tores solent: tamen nihil utilius etiam pu-
tarum, si quam inutile sit & noxium, quid-
quid

quid illi aduersum, consideretur. Sed amor
ille cum in utroq, par & similis, est vicissim
in similitudine dissimilis, quoniam ita ut ipsi.
Non minus certe maritus uxorem amat,
quam uxor maritum: sed amat aliter, seu
amorem alio modo significat. Virumq, res
ipsa edocet. Equibusuis enim bonis coniu-
gibus exempla petas. Hoc enim perinde est
inter homines, ut permulta alia: & verum
tamen, ac diuinum etiam bonum. SOPhia
tanti se principis filiam & reginam esse scie-
bat, sed regis esse coniugem sciebat: regi pa-
rem, quam ipse secum compararet: non qua
imperium una gereret, quod viri, quod regis:
sed ipsa regi pareret, non ut regi, sed ut mari-
to, eumq, obseruaret, ut regem, & ut maritu:
regem plurimorum populorum, & suum ta-
men regem, sed maritum maxime suum &
proprium. Hoc fecit ab initio, quod uniuersa
Dania loquitur, & vicinæ gentes uno
ore: hoc facere, nullum ipsa diem intermisit:
quod idem facturam, quamdiu huius mor-
talis vitæ, quæ utriq, cum felicitate diuturna
sit,

fit, usura fruuntur, nemo omnium dubitat.
Oblitus hic sum de rege priore loco dicere: sed
feci, quasi non de præceptis aliquibus, aut de
vulgi consuetudine faciendum iudicarem,
sed de mandato regis. Hic enim id iuberet
feri. SOPH lam enim rex maximi facit,
nec ullam mortaliū cum ea comparat, atq;
in multis causis, cur eam maximi faciat,
hanc habet in primis unam, quòd se ab ea fie-
ri videt maximi, ac, secundum Deum, ita
coli, ut à nullo omnium equè coli, prorsus in-
telligat. Declarat autem rex amorem su-
um, non tam vultu, aut verbis, aut donis,
quàm rebus ipsis omnibus. Sed cum signa
de interioribus nos confirmant, & animus il-
lis maximè innotescat; unum ex omnibus
audire, opera precium est, quod quoniam per-
petuum, pro certissimo argumento fuerit, ut
ullum aliud. Dico in quotidiana consue-
tudine, non intermittentem familiaritatem.
Ut enim rectius appellem, non habeo, nisi
simplicitatem in conuictu nomines. Est e-
nim morum & sermonis simplicitas, ita lo-
qui,

qui, ita se gerere, ut affectus sis, nihil simu-
lantem, nihil dissimulantem, nihil aliquo con-
silio aut opera adijcientem, nihil item demen-
tem: viri boni & herois virtus siue ratio:
cadit vero etiam in humillimos, quo in his
minus fraudulentia & malitia. Hoc pacto
coniugium colunt probi agricola (ne quis mi-
hi omni eximio bono carere infimos existi-
met) & qui ad hos vita ratione proximè
accedunt, videlicet suavissimè. Quid enim
hoc sit suavius? Ad hanc suavitatem, si
quid aliud adicias, quod vel per se probum
arbitreris, eam continuo diluas: quo plus, di-
ruas. Quid melle dulcius? sic est, cum sim-
plex: adde vel optimi saporis alia, dulcedi-
nis sentias minus: facile enim fit hac ratio-
ne, ut corrumpatur. Hoc ago, ut ostendam,
quod sanus nemo dubitat, inter coniuges sim-
plicitatem esse ipsam salutem & animam con-
iugij. Ab hac qui abeunt, bonum unum ex o-
mnium maximis amittunt, vel contami-
nant, condimenti aliquid studio adsciscunt,
ut quod quantumq; mali est, hoc ceu fucol-
litum

L

litum

litum tegant. Sed in re clara, quid verbis o-
pus est? Caterum hanc inter ipsos caritatem
& tempus, ut sit, maturavit. & perfecit
coniugij fecunditas. Nati enim liberi,
& virinſq; ſexus, & plures, & regia ex-
pectationis. Hac ſpes ne falleret, nec paren-
tes, nec avum, nec aviam: omnia ab initio
cogitata factaq; ſunt, & ſunt, que oportet.
Atq; hic iterum maternam benevolentiam
& evidentem ſuam curam ostendit
avia. Non enim hoc erat contenta, ut
bene nutrentur & educarentur à prima
infantia, niſi idipſam ipſamet faceret.
Denuo moneo, eiſdem rei inculcatio ne
gravis ſit. Idem enim ſapius dici rectum
eſſe iudico, quod ſemper fieri rectiſſimum ſit,
niſi eum qui rectè faciat, non toties laude
ſua afficiendum censeamus, quoties ille rectè
faciat: ut ſi ab imperatore plura bella ſint
fortiter geſta & feliciter, unius narrationem
ſatis eſſe contendis, omiſſis reliquis. Quin,
ſi de cura educationis aliquoties diximus,
hic locus vel maxime eiſdem rei iteratio-
nem po-

nem postulat. Hoc enim princeps longè opti-
ma aequè studendum sibi nepotam neptiumq;
educationi tum putauit, quàm olim filia: ac-
ceritosq; ad se in Megapolim annos aliquot i-
psa educavit cura maxima, ratione rectissi-
ma. Idem fieri domi voluit, quod rex ultro
curasset, & curauit: & quamquam sciebat
fieri, tamen hoc videre ex intervallo gestre-
bat. Rex autem cum ceteris liberis hac de
re prospexit optimè, tum CHRISTIANO
primo natu, qui ad regnum educetur, cer-
ta successione spe, quando à proceribus, quo-
rum auctoritatem ante aperuimus, regni
princeps, nemine dissentiente, iam designa-
tus est. Verum de hoc negotio opportuni-
tatem scribendi aliam habeo, qua quia me
propediem vsurum esse confido, hic de eo non
agam pluribus. Vnum mihi de educatio-
ne in vniuersum libet adscribere: mirum
videri debere nemini, crebram eius fieri men-
tionem, cum hac opus sit quotidie in vita, o-
pusq; tum in omni ciuitate, tum in vnaquaq;
domo, summè necessarium, quòq; occupentur

L 2

quoti-

quæstidie omnes boni viri : nec dubitandum
censeam, quin, qui huius primi inter morta-
les operis cura nullam partem afficiatur, neq;
matris, neque patris, neque principis mu-
nus intelligat : aut si intelligat, nec officium
faciat tamen, nequissimus ille sit mor-
alium, & capitalis hostis honestæ & quie-
tæ hominum societatis. Accessit por-
ro ad hæc, quæ ex pluribus & eximis hu-
ius regij conjugij prima bona recensui, hoc
etiam, quod ex omnium coniunctissimis vo-
luntatibus natum, mirifica suavitatē & con-
iugum & præcipuè reginæ parentum, regis
vero soceri & socrus, vitam condijt. Hac
illorum inaudita animorum coniunctio per
Danim, per Megapolin, perq; vicinas pro-
uincias celebratur : neq; non eandem ipsi &
sermone, & crebris congressibus indicant.
De litteris non dico, quæ certè nullum men-
sem cessarunt, ac ne plusculos quidem dies :
sed hæc inter reges ultro citroq; volant : ab illo
principio annum transisse non puto, quin con-
uenerint. Quid ibi tum inter eos, nisi omnia
signa.

signa intima sinceræq; benevolentia, et suavif-
simi sermonis? In hōnorum quaq; parte illa
eminebat suavitas: nec inueniebat amor ido-
nea nomina adfectus exprimendi. Primum
enim neq; patri neq; matri augustius ad regi-
nā, quā filii nomen erat: neq; huic ad illos
aliud, quā et matris et patris: quibus tamē
nominibus nihil est significantius, et si apud
multos non affectum, sed nihil, nisi naturæ
effectum indicant, cum utrumque com-
plecti iure debeant. Regi FRIDERICO so-
cero nomen & socrus sacrum erat: sed pa-
trem illum, hanc matrem quoq; nominabat:
hoc eos animo erga se affectos statuens, simul
in eos animum filij gerens. Illi regem nomi-
nabant filium, quem equè carissimum, ut ca-
rissimam eamq; unicam filiam haberent, à
quo se nativo filij amore diligere coliq; scirent.
Non dicam enim de mutuis studiis & offi-
ciis, quorum quæ nota sunt, ordine recenseri
non possint: pleraq; etiam in privati nullius
scientiam veniunt. Bona accepistis hæc e-
nus, quibus nihil esset summis, infimis, opta-
L 3. billus,

bilius : quæ qui adeptus sit , quod iure quæ-
ratur non habet : nisi hoc postulet , quod memi-
ni mortalium umquam datum fuit , nec ulli
umquam datum iri consentaneum est , ut
nulla videlicet calamitate contaminentur ,
& occasum nullum habeant , quorum ali-
quando ortus exstitit . Proinde omnes homi-
nes , à quo tempore primum sapere incipiunt ,
parare se debent , & ad res secundas modera-
tè ferendas , & aduersas fortiter ferendas , et
ad abitum è vita , quo nihil vulgi opinio-
ni acerbius . Sapientes enim cum multa
in vita acerbiora intelligant , & esse sen-
tiant , mitius aliquanto sentiunt , & mor-
tem sic abhorrent , ut debitum nature per-
soluendum animo pacato statuunt , & huc
se cum primis parent , quantumq; possunt ac-
commodent . Hoc studium Elisabetham neq;
à primis annis neglexisse , quadam superio-
ra confirmant : sed magis superioris anni ca-
lamitas , & ultimus eius vita actus , ut
intelligitur . Annus enim est , neque multo
amplius , cum accepit è Misnia , optimam
princi-

principem ANnam ducis Augusti, septem-
uiri Saxonici, coniugem, sororem FRiderici
regis, diem suam obiisse. Hoc tam tristi in-
speratoq; nuntio grauius animo conturba-
tam fuisse, quid mirum? Amiserat enim ex
amicis & consanguineis omnium carissi-
mam, quam sincere, ut amita pro filia habe-
bat, pro sorore, ut pæne equalem. Itaq; et a-
mariorem vitam egisse, et suæ quoque vita
metam oculis animoq; euidentius, quam
ante proprosiisse, credita fuit: cuius intuitu
fortissimum quemq; & paratissimum mo-
ueri, alios aliis grauius, nemo negauerit, præ-
ter eos, qui homines, at frustra tamen, cau-
tes esse, vel deos iubent. Collegit tamen ipsa se,
& ex hoc casu, & ex altero. Quarto enim
mense post ipsemet Vlluir Augustus, qua-
si coniugis legens vestigia, decessit. Ac visa
tamen deinceps tristior, non minus alacri
animo pietatis & virtutis spacium conse-
cit, & migrationis huius è mortalitate co-
gitationem non deposuit: quam quemq; in
conspectu habere, saluti esse prudentes statu-
unt.

unt. Neq³ vero hoc pacto omnis tollitur hilaritas, sed moderatio fruitionis rerum inducitur, & acrius studium semper gerendi ea, quæ officij sint, & digna homine, pro sua cuiq³ conditione. Igitur & ipsa in officij regionumq³ consiliorum et actionum cursu perseueravit. Inueteratam autem sanctamq³ sollicitudinem, neq³ dimittendam censuit, de nobilissimorum ex filia liberum educatione, quam tamen rex ipse pater & regina mater rectissime instituisent, & perpetuo urgerent. Hoc ipsa & nouerat, & gaudebat, & libenter iuuabat, & valde probabat, & cum animi letitia contemplabatur. Putarim, neq³ dubium sanè, ut hoc opus & germinantem indolem nepotum neptiumq³ cerneret, cupidius & sepius transmississe in Daniã. Nec inuitus eodem ibat ex interuallo princeps optimus VLRICUS, tum hac de causa, tum ut de maximis rebus socer & gener consilium caperent: sed quoties iret, & desiderio coniugis, à qua obseruantissime coleretur, & filie generiq³ petitioni morem gerendum censuit.

Nam

Namque etsi tranquilla erant domi omnia,
nec deerant explorata fidei viri principes: ta-
men ipse malebat (suum namq; officium mi-
nus, quam seipsum obliuiscitur) pro salute
publica dies noctesq; praesens excubare, &
collocatus in puppi clauum tenere: nec lon-
gius, nisi voce excitatus imperij, abire con-
suevit, nec abesse vero diutius. Traiecit au-
tem cum coniuge, & aliquoties ante, & pau-
cis ante mensibus, lectissimum secum ducens
comitatum, in quo lucebat etiam iuuenis SI-
GISMUNDUS AVGUSTUS, princeps Megapo-
litanus, ducis IO Annis frater, viriq; prin-
cipi ita carus ut filius, quos ut parentes ipse
veneraretur: traiecit amoenissimo anni
tempore, vidente mari, vento secundo: vene-
runt expectati regi, regina, omnibus: exce-
pti regie, hilaritas in omnibus, quanta visa
umquam antea: nullus, ut fit, sine conuiuio
dies: inuitarunt se quoq; liberalius, more
nostrarum gentium: si quis quarat, quid hoc
ego laudem; referre me, respondeo: quid e-
nim aliud, quam quod res est? morem ta-

M

men

men eiusmodi, quem politissima omnium gen-
tium frequentavit: neque hoc probandum, sed
habet tamen vinum, quod animi lapis Lydi-
us: quem animum explorasse, aliorum inter-
est: & convivium, et in hoc vinum, nisi mo-
dum ingrent, humanitati consentanea, nec i-
nimica virtuti: accedat sermo, liber, elegans,
musica erudita, amicitia tibi & humanitatis
usum dixeris. Neutrum vero defuit: quin
ambulationes fuerunt interiecta, varia lu-
dorum genera, venationes, & si qua condi-
menta alia possent excogitari. Magnam eti-
am voluptatem accepit, opt. ELisabetta, non
sane ex illis, sed ex filia & nepotibus. Lata-
batur enim filiam florere: nepotes valere,
bene educari, posteritatem denique auream
polliceri. Reliquam laetitiam semper habebat
suspectam: quin eam saepe audita fuit eti-
am gemens optare, siue interpellatione tri-
stitia & magni doloris praterire: siue quid
aliud metuebat, siue sibi, quod secutum
fuit, presagebat. Ipse dux optimus VL-
RICVS, de suis sollicitus, et si nuncios ha-
bebat

bebat quotidie, nisi venti refrarent fatuus,
ad nauem tamen suam quotidie respicie-
bat: rex plusculos dies mira suavitate be-
nivolentia socerum tenebat, atque hoc faci-
lius, quod socrus non admodum reluctaba-
tur, quod egre à filia nepotibusq; auelleretur:
quin aliquoties clara voce dixit, incertum
esse, quando se iterum viderent: quod ver-
bum, etsi ita loqui saepius solemus, tamen ob-
seruatum fuit, & ab aliquibus exceptum pro
omine. Cum serè mensem unà uno loco fu-
issent, neque dux in publicam curam toto a-
nimo defixus, iam teneri diutius se non debe-
re ostenderet; cedendum soceri voluntati
et rationi, rex opinatus, magnifico apparatus
hospites tantos, tam gratos, e regia dimittit.
Sed prius nepotes neptesq; ordine unusquisq;
breui compellatione ad imos gradus regiaeq;
vestibulum auo auiaq; gratias agunt, ipsisq;
fausta precantur omnia, manus abeuntium
premunt, amplexos amplectuntur, arrident,
lacrumant. Animo ibi commotus auis, prin-
ceps grauissimus, vultu prater amorè pater-

M 2

num ni-

num nihil significat: auia non penitus mœ-
sta, sed cum affectione materna tamen, o-
mnibus etiam signis indicata, discedit. Ha-
rex, cui regina ad latus, socerum & socrum
e regia deducit: in Falstriam usq; plurimum
dierum itinere, inq; ipsum portum Giffæri-
um, qui Germania proximus est, nondum
L. M. P. distans à Varni ostio, in quod
vento secundo pauculis horis tuto transmit-
titur. Nihil igitur restabat, nisi ut, consalu-
tatione facta, nauem conscenderent, ut pri-
mam boreas vel halitu iuuaret: frustra ex-
spectatur dies aliquot, & ab illis in portu,
& cis mare à nobis. Quantum illic solu-
endi desiderium fuerit, hinc licet existima-
re, cum apud nos expectatio principum re-
ditus tanta fuerit. Prodibamus ad auro-
ram quotidie, visum, quem ventum vela
minuta in summis malis nauium in ripa vi-
cini fluij, aut ala in fastigiis adium, aut in
excelsis turribus nutu suo Tritones nuncia-
rent. Nusquam ille modo optatus, totos alio-
quin annos nostro littori grauiter infestus
bore-

boreas : auster plerumque, recta feriens lit-
tus aduersa Danie. Cum quanta ibi
molestra alieno loco sederint, non facile ex-
plicarim, nec quis suspicetur, nisi qui vento-
rum imperio atq; violentia aliquando subie-
ctum se fuisse, etiamnum stomachatur. Illis
ipsis diebus dux Holsana ADOLPHUS, prin-
cipis ELISABETHÆ frater, in grauem morbum
incidit, & Kal. Octob. diem obiit. De
ADOLPHI præstantia & rebus gestis scribe-
re, noui solidiq; laboris est. Postridie Kal.
ad quem diximus portum, tentata fuit non
leuiter ipsa quoq; ELISABETHÆ valetudo, fe-
bricula, ut censuerunt medici. Hac cum
se non soluto more incalescere sentiret; ab eo
momento, statim nuncium remisit omnibus
actionibus, & consiliis, quæ ad caduca vitæ
rerum procurationem pertinerent, nec ver-
bo aut nutu aliquã ullius rei mentionem, quæ
non respiceret abitus meditationem ad cale-
stem patriam, fecit. Namq; & cogitauit a-
pud animum tantum sacras promissiones, &
eas ipsa pronunciauit, & sibi recitari iussit,

M 3

qua.

rum multas non solum memoria, sed etiam
verbis suis anteuertit. Hoc agens sine querela
ipso die noctesque quatuordecim, in amplexu
mariti, filia, generi, supremum diem mortalis
uita, placidissimum egit et beatissimum, qua
beata ipsius anima, soluta compage corporis,
se primum consuetudini caelorum immiscuit.
Hoc cogitantes, et tantum non oculis inuen-
tes, in maximo absentis desiderio, et dolore a-
missionis, ut videtur, optatissima et carissima
coniugis, matris, socrus, luctum ipsi lenire
tum ceperunt, et inter se consolari: et contule-
runt, conferuntque satis bona medicina, quibus
hoc cura est, et ad eorum aures animosque adi-
tus patet. Huius porro pura sanctaque anima
exuias conditum in commune monumentum
inestissimus, idemque fortissimus dux, indi-
cante fauorem borea, sed non admodum be-
neuolo tamen, peruersitate suam parum miti-
gante noto, reuexit in Megapolin. Cum enim
sexto postquam decessisset die, prima luce bona
cum spe transmissionis mare fuissent ingressi,
et aliquousque progressi, ibi etiam interdum, pon-
to nox

tonox incubat atra: venti, quos dixi contra-
rii; triremem regiam, firmam et remigibus,
ceterisq; rebus optime instructam, in mari
hinc inde vicissim iactant, totum illum diem,
totam insequentem noctem; qua neq; luna ap-
paret, etsi non longè abesset, neq; stella se o-
stenderet. Dubium est, mærorne incredibilis,
an discrimen novum, in quo omnibus mors ob-
oculos, cum neq; gubernator peritissimus, ubi
essent, suspicari posset, & verbis plus spei o-
stenderet, quàm animo concipisset; magis opt.
ducem exercuerit. Neq; tamen hic ani-
mum abiecit, & diuinitus presto omnibus
fuit salus. Postridie enim etiam antè
quam illuxisset, nauta ex ostio Varni, peri-
tissimi, & pene semper cum temeritate auda-
ces, mandatu Senatus Rostichiensium, qui ad-
litus plurimos dies expectauerat, cum nau-
igiis minoribus, obuiam nauim mittuntur: nul-
lam initio in conspectu nauim vident: pluri-
bus horis sinus maris perscrutantur: tandem
aduolant, ipsi quoq; in magno periculo: quod
neq; non et ipsi metuebant, etsi Neptunū, vi
fami

familiariores, non facile metuunt: impo-
nunt suis actuarijs, primum defuncta,
iamq; citra controuersiam inter sanctas ma-
tronas numeranda corpus: ipsos deinde du-
ces, fessos corporibus, animus non abiectos,
etsi debilitatos: denique comitatum, ipsum
quoq; luctu tanto iacentem propemodum.
Hi nauis laboriosi & fidi, postridie vix ad
meridiem, in ostium Varni omnes omniaq;
tuto sistunt, nec sine premio, primum etiam
& gratiam promeriti. Inde facta deductio
per Cycneam ad riuum Neuelam Gustro-
ium, ubi quamprimum regio more funus fie-
ret. Atq; finem hic ego scribendi faciam,
perfunctus tanto hoc laudationis mu-
nere: quo forsitan aliquibus satis-
feci, mihi sanè minus, rei
vero magnitudini
minimè.

F I N I S.

